

Nr. 40 · Januar 2021 · 21. årgang

Pilgrimmen

Pilgrimmen

Forsidefoto af Jane Hvass
Dollerup Bakker

PILGRIMMEN udgives af

Foreningen af Danske
Santiagopilgrimme

Redaktion

Ansvarshavende redaktør:

Rikke Ærtebjerg

Pilgrimshuset

Albergue Ballerup

Præstevænget 10,

2750 Ballerup

Mobil: 6155 6309

redaktionen@santiagopilgrimme.dk

Henrik Friediger

henrikfriediger@gmail.com

Henrik Tarp

henriktarp@ofir.dk

Peter Glunz

peter@glunz.dk

Niels Henrik Lieberkind

nh.lieberkind@gmail.com

**Alle tidligere numre på nær de
seneste to findes som PDF filer
på hjemmesiden!**

Enhver udnyttelse af bladets tekster er forbudt i henhold til loven. Undtaget herfra er korte ud-
drag af artikler til brug for anmeldelse samt til omtale der fremmer foreningens formål.
Samtykke til at kopiere bladets tekster i øvrigt kan fremskaffes gennem bladets redaktion.
Copyright tilhører forfatterne ligeledes med fotos, der, hvis ikke andet er angivet, er taget af og
tilhører forfatterne.

Foreningen

Foreningen af Danske Santiagopilgrimme
c/o Sekretariatet, daglig leder:

Yvonne Riise Kristensen

Baneringen 41, 3660 Stenløse

Mobil: 5354 1019 - Mail:

sekretariat@santiagopilgrimme.dk

MobilePay: nr. 77429

Jyske Bank: 5069-133 20 63

www.santiagopilgrimme.dk

Bestyrelse:

Vibeke Mørdrup, København

Formand, mobil: 2615 7173

Carsten Maegaard, Herning

Næstformand, mobil: 6169 7273

Hanna Vestenaa, Kalundborg

Kasserer, mobil 5164 6956

Troels Beck, Vissenbjerg

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2066 2649

Tone Kirkeby, Farum

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2398 5502

Rikke Ærtebjerg, Ballerup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 6155 6309

Jacob Rohd, Slangerup

Bestyrelsesmedlem, mobil: 2498 5935

Bøje Pedersen, Farum

Suppleant, mobil 4119 3410

René Staghøj Nielsen

webredaktør mail: rygadel12@gmail.com

mobil 3121 2934

Erik Staffeldt, Frederiksberg

facebook + web, mobil 2835 1772

Inge Larsen, Frederiksberg

facebook, mobil 2448 4483

ISSN 1603-2365

Pilgrimmen afleveres til Nationalbibliografien

Opsætning og layout:

Peter Glunz, Køge, tlf.: 2040 1131

Tryk: Vestergaards Bogtrykkeri

Side: Indhold:

2	Kolofon
3	Indholdsfortegnelse
4	Konstituering af bestyrelsen
5	Kontingentbetaling 2021
6 - 7	Leder af Rikke Ærtebjerg
8	Formanden har ordet
10 - 16	Så vandrer vi da bare af Hærvejen af Jane Hvass
17 - 21	Pilgrimsvandring fra Odder til Horsens med to piger af Vagn Dahl Nielsen
22 - 24	Hærvejen fra Aars til Hirtshals af Eva Poulsen
25	Utroligt hvad man kan opleve på Hærvejen af Grethe Dyrby
26	Camino Frøs Herred af Anette Brøndum
27	Amarminoen af Bøje Pedersen
28 - 29	Verdens Ende af Henrik Friediger
30 - 37	Gendarmstiens Charme af Rikke Ærtebjerg
38 - 39	Pilgrimsvandring fra Roskilde til Ringsted - Tove og Niels Laasholdt
40 - 43	Weekendvandring på Øhavsstien på Langeland af Rikke Ærtebjerg
44 - 45	Den Danske Pilgrimsrutes historie af Ove Wichmann
46 - 47	Magisk stillevandring af Rikke Ærtebjerg
48 - 41	Corona - Måske hjælper det at vandre? - af Peter Glunz
50 - 52	På Pilgrimsfærd langs kysten mod Trondheim - af Anne-Sissel Bergum
53 - 55	Vandring på Harzer Klosterwanderweg - af Bernd Reuss
57 - 61	Kunsten at gå sig selv i møde - af Viola Ellehammer Dasseville
62 - 71	Min pilgrimsvandring ad Camino Sanabres i 2019 - af Flemming Borch
72 - 73	Helgendage og helgenår - af Niels Henrik Lieberkind
74 - 81	Via Podiensis - af Michael Junker
82	Boganmeldelse "Frans og Clara" af Lene Højholt
83	Boganmeldelse "Mine vandringer med Jomfru Maria" af Marianne Nielsen
84	Boganmeldelse "Saltstien" af Raynor Winn
85	Boganmeldelse "Vandrerne" af Lenette Tvernø
86	Boganmeldelse "Den Danske Klosterrute bind 10" af Gunnar Kaster Hansen
87	Årsmøde 2020 i Slagelse lørdag 31. oktober 2020

Bestyrelsen har konstitueret sig:

Formand Vibeke Mørdrup
Næstformand Carsten Maegaard
Kasserer Hanna Vestenaa
Redaktør for Pilgrimmen Rikke Ærtebjerg
Øvrige bestyrelsesmedlemmer:
Tone Kirkeby
Jacob Rohd
Troels Beck
Bøje Pedersen (suppleant)

Kenni Kofoed er udtrådt af bestyrelsen. Tak til Kenni for hans arbejde i foreningen.

Jacob Rohd, tidligere suppleant, har sagt ja tak til at træde ind i bestyrelsen. Tak for det.

Troels Beck er stoppet som kasserer, en stor tak for at have taget ansvar som kasserer. Troels fortsætter som bestyrelsesmedlem.

Der er en ledig plads som suppleant, som vi meget gerne vil have besat. Har du lyst til at prøve bestyrelsesarbejdet, så tag endelig kontakt til enten formand Vibeke Mørdrup eller en af os andre i bestyrelsen.

Til næste generalforsamling bliver der som sædvanlig mulighed for at stille op, og ikke nødvendigvis kun som suppleant.

Årsmødet 2021 holdes i Slagelse lørdag den 30. oktober, så der er noget, vi kan se frem til. Se mere på side 87.

Kontingentbetaling for 2021

Så er det blevet tid for kontingentbetaling for det nye år.

Kontingentet er uændret og er som følger:

Kr. 240,- for enkeltmedlemskab

Kr. 340,- for parmedlemskab

Vi beder dig venligst senest den 1. april 2021
overføre beløbet til bankkonto eller betale via MobilePay.

Husk at skrive dit navn og medlemsnummer.

Reg. nr. 5069, kontonummer 133 20 63 – Jyske Bank

MobilePay nr. 77 429

Dit medlemsnummer står på omslaget af pilgrimmen.

Medlemskortet bliver fremsendt pr. mail,
når kontingentet er indbetalt.

**Vi håber, at mange vil fortsætte
medlemskabet trods indskrænkninger i
foreningens aktiviteter i det coronaramte 2020**

Leder

Vi lever i mærkelige tider!

af Rikke Ærtebjerg

Vi kan vist godt rive 2020 ud af kalenderen. Danmark lukkede på grund af pandemien hurtigt ned i marts og verden stod stille. Vi kunne godt rejse ud i verden, men spørgsmålet var, om vi kunne komme hjem igen. Det betød aflyste rejser for rigtig mange af os, så vi måtte vende os mod de hjemlige vandreruter. Det er heldigvis gået op for mange, at det også kan lade sig gøre at vandre i Danmark, og at der bag motorvejene på kryds og tværs af landet er rigtig mange vandreruter at gå i gang med. Danmark er et dejligt land – også at vandre i. Så selvom der er kommet en vaccine, behøver du ikke at rejse langt væk for at vandre smukke steder. Det er bare at gå ud af din egen hoveddør, så er du på vej. Det bærer dette nummer af Pilgrimmen præg af. Vi har modtaget mange beretninger om

vandring i Danmark i sol og regn og blæst, læs dem og bliv inspireret til din sommervandring. Der er også blevet plads til historier om vandring i Norge, Tyskland, Spanien og Frankrig, men det er tydeligt, at vi er blevet hjemme i år.

Vandring på verdens veje

To vandringer på samme strækning er aldrig ens. Går man den modsatte vej ad en velkendt strækning, får man en helt anden oplevelse. To personer kan vandre ad den samme strækning, men alligevel få to vidt forskellige oplevelser. Oplevelserne vil altid afhænge af, hvilket humør man er i og hvilket fokus man har – dette gælder både på vandringen og i livet. Ser du fuglene, løvet i træerne, solen og skyerne på himlen, mærker du vinden, og mulden eller asfalten under dine vandrestøvler, eller ser du i sindet kun mørke, tænker tunge tanker og lukker af for verden omkring dig?

I mine vandrebeskrivelser kan jeg kun fattigt udtrykke, hvad jeg oplever og hvordan jeg har det, jeg kan ikke opfylde andres behov. Hverken i forhold til omgivelserne eller til min måde at se verden på.

Pilgrimmen er medlemmernes blad. Det er tænkt som inspiration til vandringer på verdens veje. Derfor fortæller bidragsyderne i deres artikler om vandringer i Danmark, og vi har også beretninger fra vandringer mange andre steder. Alle beretningerne er personlige, ærlige og som oplevet af den, der gik turen og har skrevet artiklen. Vi skriver alle forskelligt og vi fokuserer på forskellige ting på vores vandringer. Vi kan ikke tage patent på, hvordan ruterne opleves, kræve at der ændres noget, eller påstå, at oplevelsen var en anden. For vi var der ikke. Det var de! Derfor vil I opleve, at artiklerne er meget forskellige i både form og indhold. Og sådan skal det være, for sådan er verden – og vandrerruterne i både ind- og udland. Og sådan er vores medlemmer. Hver og én af beretningerne kan inspirere os til nye oplevelser i vores respektive støvler eller sko og hvor er det skønt! Har du lyst til at dele din beretning om en vandring med de andre læsere af Pilgrimmen, er du velkommen til at sende dit bidrag til redaktionen@santiagopilgrimme.dk. Husk at sende det som ren tekst – og at medsende eventuelle fotos *som du har taget dem*. De duer ikke, hvis de er indsat i tekstdokumentet, vi har brug for originalerne. Lad os også sammen glædes over, at alle vandringer hver især giver os inspiration til at gå videre – både i overført og i direkte forstand.

Nogle gange kan det give vandringen ekstra oplevelser at fare vild. Faktisk gav en lokal Palermo-guide min datter og mig dette råd sidste sommer: 'Let yourself get lost in Palermo' – vi gjorde det og fik nogle fantastiske oplevelser, som vi ikke havde fået, hvis vi havde fulgt den slagne vej. Og til hver og én, der snører støvler eller sko for at vandre, uanset hvor, ønsker jeg et 'Buen Camino'.

**Når man farer vild,
så begynder
eventyret
først rigtigt**

Formanden har ordet

Glædeligt nytår

Det ser lysere ud nu, efter at vaccinen er på vej. Måske kommer vi i 2021 til at vandre på Caminoen og kan fejre Jubelåret, men ellers er der mange smukke steder på Den Danske Pilgrimsrute, hvor der er mulighed for længere eller kortere vandringer.

Vi havde i år planlagt at holde vores årsmøde i Slagelse, men vi måtte aflyse det på grund af corona. Det var kedeligt. Næste år vil vi afholde mødet samme sted lørdag den 30. oktober. Vi nåede at afholde to foredrag med Broder Theodor. I København på Østerbro den 13. november og i Skanderborg den 23. november. Der var fuldt hus begge steder.

Der var også planlagt en masse aktiviteter i foråret, pilgrimscaféer, film, endagsture, flerdagsture på Hærvejen og Gendarmstien samt en tur til Norge, aktiviteter, som vi alt sammen måtte aflyse. Vi fik gennemført en uges vandring fra Aars til Hirtshals (se side 22-24), en fin vandring med 10 deltagere, samt flere kortere vandringer.

Der er i 2021 planlagt mange spændende aktiviteter, som vi håber på at kunne gennemføre. De vil blive meldt ud på hjemmesiden, så hold øje!

Bestyrelsen har holdt tre bestyrelsesmøder samt et bestyrelsesdøgn om strategien for Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Vi drøftede vejen frem i denne lidt vanskelige tid. Alt kan ikke foregå på mail. Det er immervæk rart at kunne mødes ansigt til ansigt og få diskuteret tingene ordentligt igennem.

Bestyrelsen fortsætter et år endnu, men der er sket ændringer.

Troels Beck stopper som kasserer, men fortsætter som bestyrelsesmedlem. Det er rart, at han bliver endnu et år, da han bidrager med gode input til mange af foreningens tiltag. Hanna Venstenaa bliver vores kasserer og fortsætter arbejdet med at få lagt muslingeskaller ned foran de kirker, Den Danske Pilgrimsrute passerer. Kenni Kofod har valgt at træde ud af bestyrelsen pr. 1. november 2020. Bestyrelsen vil gerne takke Kenni for det store arbejde, især på IT-området, som han har udført for foreningen. Kenni har også stået for nyhedsbrevet Pilgrimsposten. Jacob Rohd træder ind i bestyrelsen i stedet for Kenni.

De øvrige bestyrelsesmedlemmer fortsætter med de opgaver, de har arbejdet med i 2020.

Vibeke Mørdrup

FORÅR I DET FRI

ALT I Udstyr og -BEKLÆDNING TIL DIT NÆSTE FRILUFTSEVENTYR

Abisko Midsummer Trousers

Lette, åndbare og kompakte vandrebukser fremstillet i Fjällrävens G-1000 Air Stretch.
Damemodel: #39648
Herremodel: #39662

1.399,-

Abisko Midsummer Jacket

Let, kompakt og super åndbar softshell-jakke til vandring og fritidsbrug.
Damemodel: #39639
Herremodel: #39652

1.899,-

Womens Tatra Light Lady II

Dejlig let, åndbar og meget komfortabel kvindevandrestøvl til (dags)ture med let rygsæk. #39180

1.999,-

Talon 33

Let, velventileret og rummelig allround-rygsæk, der vil egne sig perfekt til dagsture i alle afskyninger. #36433

1.199,-

Besøg os i København, Field's, Lyngby, Roskilde, Odense, Kolding, Århus Randers og Aalborg eller på webshoppen www.friluftsland.dk

FRILUFTSLAND

GODT Udstyr - BEDRE Oplevelser

Så vandrer vi da bare på Hærvejen.....

fra den 7. september 2020 i 15 dage!

Af Jane Hvass

Min veninde Berit (Kam Nielsen) og jeg skulle egentligt have gået fra Zamora til Santiago de Compostela – plan 1 – i april og derefter i september! Pyt, tænkte vi – september kan da nemt være en dejlig periode at vandre i. Så vi flyttede da bare flybilletterne. Til den tid måtte der da være styr på den pandemi! Hen over sommeren viste det sig, at det ikke var tilfældet! Der var bestemt ikke styr på Corona.

Vi overvejede Porto og Trondhjem – plan 2 – men vi var ikke meget tilhængere af at gå med livet som indsats. En dag i august mødtes vi på en café i Aalborg – og så satte vi gang i plan 3. Vi kan da bare gå på Hærvejen og distancen fra Viborg til Dannevirke – ca. 340 km – var da lige os. Flybilletterne blev byttet til en voucher – og på min reol havde jeg fundet Henrik Tarps bog *Hærvejen Pilgrimsvejen* og ved hjælp af den tog vi hul på planlægningen af vores Hærvejsvandring i en tid med Corona.

Vi planlagde og reserverede – med kontakt til herbergerne – omkring halvdelen af overnatningerne hjemmefra, og vi ville bruge 15-16 dage til vores vandring. Det gik op for os, at vi var lidt uden for sæsonen, som åbenbart er fra juni til august. Men vi fik meldinger tilbage om, at vi bare kunne komme – så 7. september var forberedelserne gjort og efter et besøg i Viborg Domkirke om formiddagen startede vi vores vandring. Fra Viborg til vi ved ikke helt hvor på

Hærvejen – en ekstra tur, fordi vi lod en lokal i Skelhøje vise os på afveje. Fremover ville vi udelukkende gå efter vore egne næser!

Vi passerede Hald, Dollerup Bakker og Skelhøje – og havde taget en lille del af morgendagens tur. Det var en dag med skiftende terræn og smukke områder. Vi overnattede i et shelter i Stendal Plantage – og blev vækket af fuglekvidder næste morgen.

Faciliteterne var, som man kunne vente, der var toilet og mulighed for at få koldt vand i hovedet og tandbørstning. Vi medbragte selv kogegrej, så morgenkaffen fik vi, inden vi tog hul på næste etape. Den bragte os gennem masser

af skov, men også Kong Knaps Dige fra jernalderen og Grathe Hede, hvor Valdemar den Store i oktober 1157 havde et afgørende slag mod kong Svend. Der var noget storslået ved at vandre gennem de områder, hvor vores historie har udspillet sig. Forestiller os historien, mens vi vandrer i vores forfædres fodspor.

3. dag startede fra Christianshøj shelterplads og i vådt vejr – efter ca. 1 km kom vi til et lille Hærvejsdepot og var heldige – efter at damen havde sikret sig, at vi ikke kom fra hverken Odense eller København (lige meldt ud som corona-hotspots), fik vi både strøm på vores telefoner og serveret frisklavet kaffe med lune rundstykker. Dejligt at møde så stor betænkssomhed!

Så fortsatte vi i regnvejr langs Bølling Sø og forbi både får og geder – de sidste mente tydeligt, at deres idé med at lægge sig i læ under et træ var klogere end vores. Efter en middagspause på Bølling shelter – hvor regnen bare tog

til – lysnede det og vi kunne gå resten af turen i tørvejr og solskin.

Vores overnatninger i shelters var gode oplevelser. Alligevel var vi glade for, at denne nats overnatning var planlagt til at skulle være på Møllegårdens Bed & Breakfast. Derfor var vi også ved godt mod, da vi næste dag fortsatte igen med masser af tyttebær – Vrads Sande, søområder, skov – Skærbæk plantage og højmosé – Boest mose – under gendannelse. Vi bor i det mest fantastiske og smukke land.

En dådyrflok passerede os på vejen – vi havde så travlt med at kigge på de smukke dyr, at det ikke blev til billeder. Vi besøgte købmanden i Vrads – og var en tur i deres lille smukke kirke.

Nørhoved herberg nåede vi ved aftens-tide – herberger er uden personlig betjening i en corona-tid og madservering består af selvbetjeningsfrysemad – pizza. Tak for MobilePay.

Vi var nu nået til turens 5. dag – en dag på Hærvejen forbi Nr. Snede og deres kirke med rester af kalkmalerier – gennem hede og skov og over Dybdal bæk ved kommunegrænsen mellem Ikast-Brande Kommune og Hedensted Kommune. Videre mod Sct. Peders kirke, som have fået navn efter kilden på den anden side af vejen og som i mellemtiden er kommet til at hedde Øster Nykirke Kirke. Vi blev lukket ind af ringeren, som skulle hjælpe solen ned – på helt gammeldags facon. Ren nostalgi for et barnebarn af en graver – man bliver 12 igen! Altertavle og prædikestol skulle være lavet af en blind mand fra Vonge i 1600-tallet – så fint! Kirken fra 1100-tallet er fra gammel tid sigtepunkt for pilgrimme og andet godtfolk. Om Kollemorten er der ikke så meget at

sige, andet end at her var vi kommet til, her skulle vi sove til næste dag – og vi fandt en lækker specialøl hos købmanden. Det havde været en dejlig dag! Dagen efter var målet Jelling – kongernes by. Afgang fra Kollemorten om morgenen – vejret var næsten med os, men vi måtte søge ly et par gange for regnen. Landskabet ændrede sig, jævnt og med udsyn. Kom ind i Jelling ved kirken gennem markeringen af den gamle skibssætning – når man er så gammel, at man har rørt stenene, så kan man se, at der er sket store ændringer! Gensynet var en dejlig oplevelse og der var mulighed for lidt fordybelse i historien. Både indenfor og udenfor! Museumsbesøg blev det også til – en god oplevelse! Overnatningen foregik i en hytte på campingpladsen.

Fra Jelling kom vi forbi Fårup Sø – med udsigt mod Vejle-broen og gennem Vejle ådal. Forbi jyske vingårde med Grand Cru-udmærkelse og ad Bindeballesporet forbi Vingsted centret til Ravning station (opkaldt efter ravne) og Harald Blåtands bro. Et ingeniørværk, som skulle sikre folks færd over ådalen for over 1000 år siden – endnu en smuk dag med historiske vingesus. Overnatning var bestilt på Ølgård pilgrimsherberg.

Vi forlod Ølgård om morgenen og nåede Bække ved middagstid. På vejen passerede vi Hamborggårdstenen, som Harald Blåtand ville have haft Svend Tveskæg til at bringe til Thyras grav, men på grund af uoverensstemmelse mellem de to, stoppede Svend transporten. Vi kom også forbi skibssætningen ved Klebæk Høje. I Bække spiste vi vores frokost, inden vi fortsatte de 15 km til Vejen med bus (inkl. mundbind). Lidt snyd, syntes vi selv, men denne strækning består udelukkende af cykelsti langs

trafikeret hovedvej – og vi blev anbefalet at benytte bussen på netop dette stykke. Herfra blev vejen lidt besværlig, fordi skiltningen mildest talt var mangelfuld, men vi kom da fra Vejen, havde en vældig tur rundt i Askov (som vi slet ikke skulle have været til) – forbi kirken fra 1899 – inden vi fandt vejen ud til Skibelund krat og videre over Frihedsbroen til herberget Kongeåen. Her nød vi i de sidste aftensolstråler vores aftensmad – og skulle næste dag tage hul på de sidste 156 km.

Herberget Kongeåen, som vi forlod om morgenen, var en rigtig dejlig oplevelse. Dejligt sted, tingene er i orden med dejligt bad, gode senge og venlig vært. Turen derfra gik gennem skov og langs Kongeåen, indtil vi kom til et gammelt hærvejsvadedsted ved Knag Mølle, hvor man i 1850'erne kværnede knogler til benmel og korn til mel.

Vejen førte os udenom Skodsborg på et større engområde, hvor stien bestod af knæhøjt græs – og ellers var det næsten uendelige skovstier mellem omkring 30

meter høje graner. På vejen passerede vi også tre sten i vejsiden, som man ved udgravning har fundet ud af er det øverste af fundamentet til et bageri fra Christian d. I.'s tid – fundamentet findes stadig under jorden.

Jels Kirke – helt nymalet – aflagde vi et besøg, inden vi af bl.a. en vej med faconklippet granhæk ad omveje nåede frem til vores natlogi. Tja, egentligt skulle vi jo have været på Ellegårdens pilgrimsherberg! Men efter at have hilst på ca. 1 mio. fluer (og fundet, at renlighed ikke var den største dyd) samt kigget på udekøkken og -bad, så var vi enige om, at ikke engang for 300 kr. var det i orden!!! Vi tog til Soniat House B&B – et hyggeligt sted med alle faciliteter og hvor vi for et kun lidt højere beløb blev forkælet med morgenmad – næste morgen var vi efter et par kilometer tilbage på Hærvejen.

10. dag og dagens mål var Tørninggård pilgrimsherberg – vejen gik gennem Jegerup med sin fine gamle kirke og Vojens med genforeningskirken fra 1925. Efter ankomst til herberget var vi lige en halv kilometer nede af vejen for at se området omkring Tørning Mølle. Der har været mølle siden 1300-tallet med udnyttelse af vandkraften – den kan flytte ca. 1200 l pr. sekund – nu ved hjælp af to turbiner fra 1908. På bakken ved siden af er der for 150-200 år siden plantet forskellige træer, som har fået lov at gro sig store, bl.a. ask, eg, ær og ægte kastanje – smukke træer!

På bakken har der tidligere været en borg fra 1200-tallet, som var vigtig i kampe mellem danske konger og hollandske grever, bl.a. slægten Ahlefeldt fra 1428. Kong Hans (ham efter Christian d. I.) erhvervede Tørning i 1494 og anvendte det i en periode til sine amt-

mænd. Borgen brændte til grunden i 1597. Stedet var senest anvendt under krigen fra 1848-1850. Ved at fælde en kæmpe ask, så ville man spærre vejen og oversvømme området med vand fra møllen. Det blev ikke nødvendigt og asken væltede af sig selv i 1992, hvilket var heldigt, fordi et gammelt sagn gik på, at møllen ville brænde, hvis et menneske fældede asken. Vi fandt stedet, hvor den gamle ”brændask” havde stået, ”indtil Vorherre væltede den”.

Skiltningen er ekstrem dårlig, mangler helt flere steder – eller forefindes kun for nordgående vandrere! Vi måtte støtte os til Google Maps, hvilket ødelægger en del af oplevelsen. Og det nyttede ikke at spørge sig for – folk har generelt ikke fornemmelse af, hvor Hærvejen/Oksevejen går – eller hvad der er op og ned! Vi var selvfølgelig lige inde i Vedsted Kirke, som har en rigtig fin altertavle. Immervad bro – over et tørlagt vandløb – blev passeret og vi kom også forbi

Hærulf-stenen. Den var i Berlin i 120 år som sejrstrofæ, efter at vi havde tabt i 1864. Om aftenen kom vi til Bruhngård i Øster Løgum – og var ikke kede af, at det var sidste planlagte herbergsovernatning. Varmen var ude af drift og der var bestemt ikke sommergrader!

Værtindens aftensmad – kold kartoffelsalat og frikadeller – havde vi læst om, men den gav heller ikke meget varme. Vi ville gerne bestille morgenmad til en person, men det var ikke muligt – så planen blev rundstykker i Rødekrø næste morgen – og sådan blev det.

Inden vi forlod Øster Løgum, var vi lige en tur i den første af dagens fire kirker og skulle i løbet af dagen også besøge Rise kirke, Hjordkær kirke og Kliplev kirke. Fire meget forskellige og meget smukke kirker – kommer man forbi, skal man benytte sig af muligheden for at aflægge besøg. Bortset fra kirker passerede vi en kæmpemæssig grusgrav og så kilometervis af marker med majs, så man næppe tror, at der er køer nok til at æde det hele!

Sidste punkt på Hærvejen den dag var Pouls bro fra 1700-tallet – en smuk gammel bro, som stadig duer til det, som broer skal du' til – nemlig at føre os tørskoede over vand...

Næste morgen fortsatte vi vores vandring på den 13. dag.

Gejl Å bro – træbroen fra 1744, der i 1844 blev erstattet af den nuværende – var en af oplevelserne på dagens tur – 275 kr. kostede det i materialer at bygge den dengang – og det er ganske vist!

Vi passede Bommerlund-stenen, hvor der engang var en kro. Så var der en række vejsten – de ældste af disse var af træ – vejstenene var en fastlæggelse af, hvor meget vej den enkelte gård havde ansvar for at anlægge/passe, ofte sva-

rende til omkring 30 km. Denne opgave var fastlagt i Jyske Lov – og virkede i princippet til begyndelsen af 1900. Lige inden vi passede grænsen ved Rønsdam, kom vi forbi Bov Kirke.

I Flensburg besøgte vi Istedløven – og var en tur rundt på den smukke gamle kirkegård med alle de fine gamle gravsteder.

Vi var glade for at forlade Flensburg. Brød os ikke rigtigt om deres alternative tilgang til afstand! Og slet ikke deres laissez faire tilgang til anvendelsen af mundbind; som hagebind, i baglommer, hængende i lillefingeren – eller bare at glemme det. Skiltene, når de findes, er udskiftet med Oksevejs-symboler. Vi nød det tyske sommervejr, så en nøjagtig rekonstruktion af en langdysse fra stenalderen og mærkede begyndelsen af et historisk sus, da vi så et mindesmærke over 43 østrigere og 14 danskere, som døde i slaget ved

Oeversee i februar 1864. Vi overnattede ved Sankelmarker See, inden vi næste dag skulle fortsætte til Idstedt. Historiens vinger suste fortsat denne dag – vores anden sidste – hvor vi passerede både det dansk-østrigske mindesmærke og det preussiske efter krigen i 1864. Videre ad hærvejen til Oeversee og deres helt specielle kirke, Sct. Georgs Kirke – en smuk kirke med indgang i tårnet, fine kalkmalerier i loftet og en flot udskåret prædikestol med mange detaljer – bl.a. et hul i muren, hvorigennem spedalske har kunnet modtage nadveren.

Og så var det bare sydpå mod Idstedt. På vejen gik vi ind i skoven og aflagde besøg ved en dansk krigers grav – han døde ved fægtning i Slaget ved Idstedt. Han var død i Helligbæk og altså begravet i skoven – alene – et par kilometer derfra. Fremme i Idstedt kom vi forbi deres kirke og så mindesmærket efter de faldne tyske soldater i krigen 1848-50. Vi overnattede på Pension Brodersen i Idstedt.

Sidste dag startede dagen med næsten skyfri himmel, inden vi fik sagt farvel til Frau Brodersen, som forkælede os under hele opholdet på pensionatet. Vores afsked med Idstedt gik forbi slagmarken fra 1864, og med næsen mod syd gik det stille og roligt! Gennem skov, forbi skovhuse, røvehuler i tidligere gravhøje og søer. Vi lod os friste af tyske pølser – med og uden carry – og kunne smage dem timer efter! Mindesmærker fra krige – området har været hårdt ramt.....

Am Ochsenweg, forbi eftertænksomheds- og mindesteder, og endelig ved målet Dannevirke!

Skanse 14 – uden vand i voldgraven, Valdemars mur – under restaurering og ikke mindst Thyrs mur – et solidt bygningsværk for sin tid!

PS – det blev til ca. 340 km og vi var på en fantastisk rejse! Vi blev alle steder i løbet af turen mødt af venlige folk, som gerne fortalte, viste frem og fandt stempler til vores vandrepas. Specielt

Pilgrimslivet

de første par dage passerede vi ikke mange indkøbsmuligheder – så lidt omtanke var nødvendigt. Men vi led absolut ingen nød undervejs. Der var plads til eftertanke, snak, mødet med

mennesker og steder – og der var en helt særlig oplevelse at gå i over 1000 års fodspor og historie og nå frem til Dannevirke. Kan bare anbefales!

Pilgrimsvandring fra Odder til Horsens med to piger

af Vagn Dahl Nielsen

I sidste weekend af juni 2019 var jeg på en pilgrimsvandring med vores to ældste børnebørn. Det er to piger, hvor den ældste blev 11 år to måneder senere og den yngste var blevet 10 år et par uge tidligere.

Mine camino-vandringer i Spanien, England, Israel og Danmark har alle været gode ture, hvor sjælen har fået både ro, interessante møder med dejlige pilgrimme fra stort set hele jorden, dage alene (dog ikke plaget af ensomhed), udfordringer, uventede glade oplevelser og folkløse, seneskedehindebetændelse i et ben, solosang i højt humør ude i vildmarken, arier i badeværelser, mødt

venlighed hos fastboende og andre pilgrimme, deling af brød og mad på øde steder uden barer, ja, jeg kunne blive ved – og ikke mindst det at være i Guds store katedral i mange dage, før semikolon-målet nås i Santiago-katedralen og punktummet nås nogle dage senere ved Fisterra.

For flere år siden har jeg derfor talt med mine voksne drenge og deres

hustruer om, at jeg gerne vil tage mine børnebørn med til Spanien og gå på caminoer. Det er mit ønske at give børnebørnene gode oplevelser på caminoerne, selv om de naturligvis ikke har samme tilgang til vandringerne, som jeg har opnået gennem årene.

Tanken med pilgrimsvandringen i juni 2019 var derfor også at prøve de to piger af, om det er noget for dem at gå og gå i flere dage på lange strækninger, hvor der sikkert ikke sker noget spændende for dem og hvor vi er afhængige af vind og vejr, sol, blæst og regn; blå himmel eller regnvejr.

Tidligt lørdag morgen kørte min kone mig fra Varde, hvor vi bor, til Horsens hos vores ældste søn, Simon. Det var hans ældste datter, Caroline på 10 år, der skulle med sammen med sin kusine. Her afleverede jeg to topersoners telte, som vi eventuelt skulle sove i. Planen

var, at vi skulle overnatte på en shelter-plads, hvor Simon ville komme og lave mad over bål til os. Hvis shelteren, som ikke kunne bookes på forhånd, var optaget af andre, ville vi sove i teltene. Vi kørte sammen til Odder, hvor vi ankom hos en anden af vore sønner. Hans datter Esther på knap 11 år skulle også med. Her gjorde vi os klar til vandreturen med at fylde vand på drikkeflasker og reserveflasker. Det tegnede til at blive en varm og solrig dag, så inden klokken var halv ti om formiddagen forlod vi Esthers hjem i Odder og gik via cykelstier til skoven syd for Odder. Planen var, at vi skulle gå så lidt som muligt langs landevejene og helst kun på stier og små markveje. Om det kunne lykkes, ville tiden vise.

Allerede kort inde i skoven spurgte pigerne mig, om det var godt at gå med en pilgrimsstav. Det kunne jeg kun bekræfte

positivt for mit eget vedkommende. Min pilgrimsstav har fulgt mig siden 1993, hvor jeg skar den af et ungt egetræ og staven er flere gange blevet frisket op med træbehandlingsmidler og forsynet med "gummisko", så den ikke klaprer på asfalt, fliser og klipper. Gennem årene har jeg brændt navnene og årstal ind på staven for de vandringer, som jeg har gået i ind- og udland. Jeg sagde til pigerne, at her i skoven kunne vi finde et par gode grene, tilpasse dem i længde og gøre håndtagsområdet glatte, så stavene passede til pigerne. Og pigerne brugte stavnene på hele turen til blandt andet at slå vandrings-kadencen.

Vi gik sydpå gennem skoven i retning mod Horsens fjord. Fra landsbyen Ondrup gik vi ad en markvej ned gennem en lille dal og ind i en ny skov. Det var ret godt at snakke med disse tiårige piger om løst og fast, mens vi svedte og vandrede mod formiddagssolen. Ruten var jo ikke en "officiel" vandresti, så der var ingen form for afmærkninger. Inde i skoven lå et par huse og vi passerede dem ad stien, der blev smallere og smallere. Til sidst måtte bedstefar her erkende, at vi måtte have overset en sti, som vi skulle have fulgt i stedet. Så tilbage 5-600 meter og op ad en sti på en skråning. Heldigvis var det rigtigt denne gang, så vi kom gennem skoven, krydsede Åkær å og stiledede mod Åkær gods. Godset har sin egen historie med tilknytning til kongehuset, men den kommer jeg ikke ind på her. Syd for godset slog vi os ned på en stor plæne i skyggen af skoven ved Åkær. Nu var vi kommet til den varmeste tid på dagen, så her spiste vi madpakkerne, som vi havde med i rygsækkene. Pigerne spurgte, hvor lang tid vi havde pause, og jeg sagde, at vi tager en times hvil i alt. Det skal siges, at

pigerne rigtigt slappede af og lå lidt for sig selv og snakkede hyggeligt sammen. Efter siestaen fortsatte vi mod syd et godt stykke i skovbrynet og med skygge for solen det meste af tiden.

For enden af den støvede grusvej gik vi østpå med stierne ind i skoven ved Ulstrup bakker. Ganske vist var vi ikke i direkte sol, men der er varmt i skovene. Allerede fra starten havde jeg sagt til pigerne, at det var vigtigt at få noget at drikke – og kun en mundfuld og højst to ad gangen. Også selv om man er meget tørstig. Det er der to årsager til: for det første skal man ikke drikke så meget, at drikkeflasken hurtigt bliver tømt; og for det andet løber en større mængde vand hurtigt gennem kroppen og man skal hurtigt tisse en masse vand ud igen. Det er meget bedre drikke lidt ad gangen, så kroppen bruger vandet og sveder det ud. Disse erfaringer har jeg givet til grupper, der har været med mig på tidligere vandringer.

Vi kom gennem skoven ved Ulstrup bakker og Sondrup plantage og nu var min plan, at vi skulle forsøge at gå langs vandkanten og stranden langs Horsens fjord. Det viste sig dog, at det ikke var muligt. Havde jeg været alene, ville jeg have forsøgt – om ikke andet så fortsætte gennem vandet; men med pigerne ville jeg ikke udsætte dem for det sumpede område syd for plantagen. I løbet af eftermiddagen fik jeg først den ene piges sovepose over i min rygsæk og senere blev den anden piges rygsæk spændt fast til min. Sådan må vi bære hinandens byrder gennem livet – og aktuelt på vandringen. I eftermiddagens løb fortsatte vi ad skovveje og over åbnet landskab. Efter nogle små pauser med kiks og vand kom vi til shelterpladsen ved Brigsted. For at det ikke skulle

blive alt for kedeligt at vandre i høj sol, havde vi nogle ordlege undervejs. Og vi skiftedes til en af gangen at fortælle en historie og de to andre skulle så gætte, om historien var sand eller falsk. Det fik vi en del tid til at gå med til fælles morsskab. Ind i mellem måtte jeg opfordre pigerne til at stoppe med snakken og sætte tempoet lidt i vejret.

Her var Carolines far Simon allerede i gang med at lave aftensmaden over bål. Selve shelteren var optaget, så vi fik de to telte sat op, inden vi spiste. Det benyttede både Esther og Caroline sig af og fik sig indrettet med liggeunderlag og soveposer i det ene telt og så blev de i teltene og slappede af. Efter vi havde spist et godt måltid bålmad, takkede vi Simon for maden og han kørte af sted. Vi holdt en kort andagt sammen og takkede vor himmelske far for en god dag uden vabler eller andre skader. Fra shelterpladsen er der kun små 100 meter til fjorden, hvor der var en større skare ålekrager (skarver) og måger og de var godt i gang med deres høje skrig. Ved titiden lå pigerne stadig og snaktede sammen. Som den kloge bedstefar og pilgrim ønskede jeg dem godnat og sagde til dem, at det nu var tid til at sove

efter en god lang dag. Mågerne og ålekragerne holdt stadig en højlydt koncert langt ud på sommeraftenen og det var det sidste jeg hørte, før jeg faldt i søvn. Søndag morgen tidligt vågnede jeg efter en rolig nat og fik vækket pigerne. Vi spiste morgenmad ved et bord/bænkesæt og spiste et bager yoghurt med müsli, nogle kiks og vand. Soveposer, underlag og teltene blev pakket sammen og vi var ikke mere end lige blevet færdige med dette, før Simon dukkede op igen for at hente disse ting. Så var vi fri for at gå med helt så tunge rygsække.

Dagens vandring begyndte i sol før klokken otte og vi gik nordpå til byen Søvind med fyldte drikkeflasker. Her var Dagli'Brugsen åben og vi købte boller og pålægspølse til frokosten og friske gulerødder med top. Fra Søvind gik vi ca. 3 km i hurtigt tempo langs den pænt trafikerede landevej til Haldrup. Her krydsede vi landevejen og fandt hurtigt stien mod syd. Stien er anlagt på en nedlagt jernbane, der gik fra Horsens til Odder og som går gennem Stensballe skov. Vi spiste gulerødderne og kunne med god samvittighed efterlade gulerodstoppene mellem træerne. En meget smuk tur, hvor vi meget af tiden kunne

se fjordens vand glimte mellem træerne. Undervejs lørdag og søndag fandt vi brombærranker med umodne bær, hasselbuske med umodne nødder, vi så forskellige insekter og snegle med og uden hus på ryggen. Vi så heste flere steder, hørte lærkesang og andre fuglestemmer. På den måde blev vandringen både en naturlig biologi-undervisning og en test i udholdenhed.

Ved frokosttid gjorde vi holdt midt i skoven og spiste vore boller med pålægs-pølse. Pigerne sad og så ud over fjorden, hvor Caroline kunne se ind til Horsens. Om eftermiddagen kom vi til marinaen i Horsens og nu var det tid til en stor is på denne varme solskinsdag. Mens vi sad og spiste vore isvafler, snakkede vi om, hvad pigerne syntes om vandringen. Esther sagde: "Det har været meget sjovt, også at snakke sammen; men det har været hårdt med alt det solskin!". Caroline sagde: "Bedstefar, jeg vil gerne med dig på caminoen; men jeg vil rigtig gerne

vente, til jeg er sytten år!" Og som bedstefar var jeg meget glad for pigernes udholdenhed på ca. 36 km vandring over to meget varme dage. Ingen sure miner, ingen vabler, ingen spørgsmål som "Hvad laver vi her i det gode vejr?" og heller ikke "Åh, nu gider jeg ikke mere!" Så er det også godt at høre forældrenes positive respons, at deres børn er heldige med en bedstefar, der vil tage dem med på helt andre oplevelser end dyreparker og legelande! Til forældrene: stort tak for lån af jeres børn – det giver en helt anden nærhed for mig til børnebørnene med en pilgrimsvandring, som jeg er meget taknemlig for. En tilsvarende weekend-tur vil jeg meget gerne gentage med vore børnebørn parvis; og hvis helbredet holder, vil jeg gerne tage dem med to og to på en camino-vandring. Desværre venter jeg på en rygoperation i næste uge, som får den konsekvens, at camino'erne kommer til at vente i lang tid på os.

HÆRVEJEN FRA AARS TIL HIRTSHALS

af Eva Poulsen

Fra den 22. til den 29. august 2020 var vi ti fra Foreningen af Danske Santiagopilgrimme, der gik den sidste (eller første) del af Hærvejen fra Aars til Hirtshals. Turen var arrangeret af Grethe Dyrby og Jørgen Eskildsen og det havde de gjort godt. Vi overnattede i campinghytter og på vandrehjem/hostels. To dage var der bestilt mad til os, når vi kom frem og det ene sted også morgenmad – ren luksus. Ellers lavede vi selv mad, købte pizzaer eller spiste på restaurant.

Hver morgen mødtes vi kl. 8, hvor vi sang morgensang, de fleste morgener "I Østen Stiger Solen Op", der blev dog også plads til pilgrimssangen "Må Din Vej Gå Dig I Møde". Dejlig måde at starte dagen på. På en campingplads blev bestyreren så begejstret over sang ved flaghejsning, at han gav rabat på overnatningen.

Vi mødtes ved busstationen i Aars lørdag eftermiddag og var omkring kirken, før vi gik de første 10 km til Himmerlands Camping. Vandringeren var primært på et nedlagt jernbanespor og ikke specielt spændende, men til gengæld en god sti at gå på.

Nogenlunde det samme dagen efter de 20 km til Løgstør Camping. Først efter

Aggersundbroen blev landskabet mere spændende. Fra broen var vi så heldige at se sæler i vandet. Vejret skiftede denne dag mellem sol og lidt regn.

Mandagens 20 km fra Løgstør Camping til Fjerritslev Hostel bød på meget smuk natur med Husby Hole med skov, bærkrat, hulvej og mindesmærket for Bondeoprøret mod adelen i 1441. Vi holdt pause et sted, hvor flinke mennesker havde sat vand i en køleboks til fri afbenyttelse.

Indkvartering på Fjerritslev Hostel var ren luksus med tosenge-værelser og boller i karry med ris og salat til aftensmad. Dejligt at få serveret. To 7. klasser fra København var på lejrskole her og fyldte godt op i spisesalen.

Næste dag fra Fjerritslev til Tranum Strand var en meget smuk tur. Vi gik højt oppe med en fantastisk udsigt til Vesterhavet og til Svinkløv Badehotel. Videre gennem fantastiske skovområder ad små, snoede stier og bakket terræn. Hundeskoven var virkelig vild skov og Nøddeskoven var vitterligt spækket med vildtvoksende hasselnøddetræer. Efter 30 km nåede vi frem til vandrehjemmet kl. 17.30. De sidste 10 km i

høj fart og på vej. Vi nåede lige i bad før middagen, som heldigvis var bestilt. Det var virkeligt velkomment denne dag. Jeg tror, alle var tidligt i seng. Onsdag den 26. august gik turen fra Tranum strand til Hune vandrehjem, en efter sigende rigtig smuk tur på ca. 28 km. Det gik jeg desværre glip af på grund af en dårlig, smertende hånd. Til gengæld oplevede jeg så infrastrukturen i Nordjylland. Jeg troede, jeg kunne tage en bus fra Tranum til Hune, men nej, der skulle et privat lift og fire busture til for at tilbagelægge de ca. 28 km. En venlig buschauffør satte mig af over for bageren i Hune, for som han sagde, så kunne jeg gå over og få en kop kaffe og et stykke brød hos Danmarks bedste bager. At det var en god bager fik vi også at mærke om eftermiddagen, da den øvrige gruppe nåede frem. Grethe havde fød-

selsdag og der var bestilt kaffe og lagkage hos bageren. Fødselaren var totalt overrasket og dybt rørt – og lagkagen, den var super god. Så bageren i Hune er værd at besøge, hvis man kommer på de kanter.

Det havde igen været en noget hård dag og ingen havde lyst til at lave mad, så det blev pizzaer fra pizzeriaen på hjørnet.

Vi fik to 5-sengs værelser med hver sit badeværelse og en fællestue. Rigtig gode forhold og det sødeste værtspar.

Næste dag var planen, at vi skulle gå fra Hune til Lønstrup Camping, 32 km, som viste sig at være 37 km. Alle, bortset fra Ivan, der gik hele vejen, besluttede at gå til Løkken og tage flexbus derfra til Lønstrup. Igen var det en smuk vandring, som bl.a. bød på store klitområder, hvor sommerhuse med græs på taget puttete sig. Også lidt vandring på stranden og vi

fik lidt regn og meget blæst, men vi var jo også tæt på Vesterhavet.

I Løkken spiste vi frokost på en restaurant og nogle af os besøgte også isboden. Vi sagde farvel til Vibeke, der skulle hjem til et familiearrangement.

Fra flexbussen fik vi lige et glimt af Rubjerg Knude Fyr på den nye placering. Fremme på Lønstrup Camping blev vi indkvarteret i fire hytter, ikke den største luksus, men ok. Jeg nåede også lige et dyp i Vesterhavet inden aftensmaden på restaurant i byen.

Så var vi nået til fredag, som var sidste vandringsdag fra Lønstrup til Hirtshals, ca. 23 km. Vi kom igennem Tornby klitplantage og ellers gik vi det meste af dagen på stranden. Det var rigtig dejligt at gå der tæt på vandet. Vi fik en del regn

i løbet af dagen, men heldigvis havde vi et par lokalkendte med, som førte os til et halvtag, hvor vi kunne spise frokost. Der var oven i købet et toilet på stedet. Ren luksus. Senere holdt vi pause ved Hirtshals fyr.

Trætte og våde kom vi til Hirtshals og gik langt igennem byen for at finde kirken med muslingeskallen. Vi havde en fin afslutning i kirken, hvor vi sang pilgrims-sangen.

Bagefter gik de fleste af os på konditori og fik kaffe og kage, inden vi tog toget til Brønderslev og videre med togbus til Aalborg. Der skiltes vi og tog i forskellige retninger.

Tak for en dejlig tur med smukke vandringer, godt humør og fin tilrettelæggelse.

Utroligt, hvad man kan opleve på Hærvejen!

Af Grethe Dyrby

I 2019 gik Vibeke og jeg med en pilgrimsgruppe fra Viborg til Jelling og Vejle. Flere gange mødte vi to unge fyre, der også var på vej syd over, vi faldt hver gang i snak – den ene var fra USA og den anden dansker.

Amerikaneren havde et flot stofmærke – en tro kopi af hærvejsskiltet (hvid mand på blå baggrund) – på sin rygsæk. Jeg spurgte på et tidspunkt, hvordan de havde lært hinanden at kende:

'Well', sagde amerikaneren med et stort smil, 'Jeg havde fået den idé, at jeg ville finde mine rødder, de er nemlig danske, men først ville jeg gå Caminoen, så ville jeg måske møde nogle danskere.

Så jeg fik en fabrik til at fremstille dette hærvejsmærke til min rygsæk, så kunne det jo være, at der var en dansker, der kontaktede mig.'

Godt fundet på. Og det var der selvfølgelig – de to unge mænd snakkede godt sammen og besluttede senere på sommeren at gå ad Hærvejen – men først til Hjørring, for der havde oldeforældrene boet – og ned gennem Jylland var der nulevende dansk familie til ham.

Efter Kollemorten så vi dem igen og inviterede dem til at spise sammen med os på Nørrelide herberg, hvor de også havde besluttet at bo, de mente de trængte til et bad, ellers havde de overnattet i shelters og hos familie i Nordjylland.

Det blev en hyggelig aften og enden på historien var, at amerikaneren holdt en lille tale om mødet med os – vores åbenhed og imødekommenhed (i bedste camino stil) og som sluttede med, at han forærede os hver især det lille stofmærke. Så rundt i landet går der mindst 10 personer og gør reklame for vores fantastiske Hærvej.

Camino Frøs Herred

Af Anette Brøndum

**Endnu en Camino er indviet i Danmark den 23. august 2020.
Camino Frøs Herred ligger i Sønderjylland og er på 110 km**

I juni 2020 var vi tre pilgrimme, som havde lyst til at afprøve ruten, som vi havde læst om. Vi fik forbindelse til de frivillige, som havde været primus motor i planlægning og afmærkning af ruten. De var behjælpelige i forhold til kort, som endnu ikke var helt færdigt på daværende tidspunkt. Det er en flot afmærket rute med varierende landskaber, skove, landeveje, flotte kirker, små landsbyer og langs åer.

Vi startede i Rødding og sluttede ved Fole Kirke. Desværre havde vi ikke nok tid til at nå tilbage til Rødding. Vi overnattede på Bed&Breakfast og kro. Der er meget information under Camino Frøs Herred, om historien i forhold til

landskabet, man vandrer igennem. Flot stykke arbejde.

Amarminoen

Af Bøje Pedersen

Naturstyrelsen åbnede den 9. oktober 2020 Amagers egen Camino, AMARMINOEN

I den rette tidsånd, og måske for at ride med på popularitetsbølgen, er gamle stier koblet sammen til en ”ny” sti, som på skilte kaldes en camino. De nynedgravede pæle er fint mærket med

et metalskilt med mørkegrøn baggrund og dråbeformede piktogrammer, der ligner omridset af Amager. Under det dråbeformede piktogram står med hvide bogstaver: Amarmino – Naturpark Amager.

Bag ruten står, udover Naturstyrelsen, By&Havn, Københavns, Taarnby og Dragør Kommuner.

Hvis idéen har været at give associationer til vandring på Caminoen, så kan jeg ikke helt følge med. Men det handler jo om, hvad den enkelte føler, når man er ude i naturen/i det fri. Der er jo ingen, der har patent på hvad, man skal tænke/føle/mene, når man går.

For at tage turen nærmere i øjesyn, gik Rikke Ærtebjerg og jeg turen fra Dragør til DR byen den 16. oktober 2020. Den afmærkede rute kan gås fra både DR Byen i nord og Dragør i syd og omvendt. Turen er valgfri og kan jo selvfølgelig tilpasses efter eget behov og logistik. Det er en meget smuk tur og i solskin/godt vejr er den rigtig fin. Hvis det er blæsevejr, især fra vest og sydvest, skal man tage sine forholdsregler. Den officielle opmåling af turen siger 24 km, men vi målte den begge til 28 km.

Når man selv har gået meget på Amager, er det noget svært at se det nye og opsigtsvækkende i, at der er kommet nye skilte op. Og i særdeleshed, når der ses mange kendte afmærkninger som: Hjertesti, Kløversti, visninger til fugletårne, Fjernvandrevej E6 og sandelig også et langt stykke afmærket med vores egne pilgrimsskilte. Men turen byder på meget flot natur med strand, skov, mose, eng, vandhuller og et stykke med asfalt. Ligeledes er der et fantastisk dyreliv, gæs, køer får, lamaer og mange, mange forskellige fugle.

Efter sigende har den fået mange flere til at bevæge sig ud i naturen, og det er jo rigtig godt – men det er også kædet lidt sammen med vores kedelig tid med Covid-19. Tag mad og drikke med på turen, da der intet er at købe undervejs. Ovenstående skal ikke afholde nogen fra at gå turen. Vi havde en fin tur i godt vejr – men navnet Armaminoen er noget poppet.

Verdens ende

af Henrik Friediger

Da coronaen ramte og lukkede landet ned, besluttede jeg at holde camino-benene i form. Ergo har jeg fra det tidlige forår og indtil det sene efterår gået mindst 10.000 skridt om dagen. Kun en bagatel af omkring syv kilometer – men de fleste dage blev det også til noget mere. Det var mindst 10.000 skridt. Efter 247 dage var det desværre slut – jeg blev indlagt og fik fjernet min galdeblære. Efter hjemkomsten fra hospitalet nedsatte jeg det daglige mål til beskedne 5.000 skridt. Og det har jeg nu holdt en god måneds tid. Det er jo vigtigt at holde sig i gang, ikke mindst nu, hvor alderen er begyndt at trykke. Nu er jeg så heldig at bo i et af Danmarks naturskønne områder med masser af skønne vandremuligheder. Tre søer ligger i gåafstand fra min bolig – Lyngby og Bagsværd sø og Furesøen. De to førstnævnte lokker med gode stier til en rundgang, mens Furesøen er lige stor nok, men byder på vandreture ad libitum. Vi var jo heldige at blive ramt af godt vejr samtidig med coronapandemien, så nedlukningen blev noget kompenseret af herlig vandring. Jeg blev inspireret af et navn på en lokalitet i den ende af Furesøen, der kaldes Store Kalv. Her ligger nemlig et sted, som kaldes Verdens Ende. Det kan jo få blodet til at løbe hurtigere i en gammel caminopilgrim. Det lugter lidt af den rigtige Finisterre. Verdens Ende er sammenlignet med den 'rigtige' Finisterre en noget flad oplevelse. Den ligger nærmest helt i bunden af Store Kalv i nærheden af Furesøkanalen, der er en gravet rende mellem Furesøen og den meget mindre

Vejlesø. Man kan komme til den ad flere veje. Jeg foretrækker at vandre fra vest. Her er der en sti næsten helt nede ved vandet. Man går på en sti, der ser ud til at skære sig gennem nogle enormt store haver, der tilhører de rigmandsvillaer, der ligger oppe på det højdedrag, der går langs søbredden. Her kan man i sæsonen nyde kæmpe-mæssige rododendronbuske i fuldt flor – og hele sommeren bliver de udstrakte plæner klippet af de flittige og utrættelige robotplæneklippere. Godt man ikke lider af den misundelse, der som bekendt er én af de syv dødssynder!

I en af haverne kan man endda nyde synet af en hórerro – eller i hvert fald noget, der ligner.

Når man så kommer helt hen til Furesøkanalen, skal man til venstre – Verdens Ende ligger ligesom tilbagedrejet, så man skal gå tilbage mod vest for at komme helt derud. Først passerer man endnu et par pragtvillaer, der ligger ned til kanalen og har ligesom små havne, hvori der ligger en speedbåd til brug for husenes beboere. Et af husene skiller sig ud – det er tegnet af Jørn Utzon.

Okay – selve Verdens Ende er en flad firkantet halvø. Langs sydsiden er der plads til en halv snes småbåde. Langs nordsiden var der i sommer en svane, der virkede som om den og dens yndige unger var vant til at blive behørigt fodret.

Selve firkanten er dækket af et græstæppe. Det bliver slået regelmæssigt og er flankeret af en par bænke. Et oplagt sted at holde en familiepicnic. De voksne kan hygge sig i græsset, mens ungerne fodrer svanerne og klatrer i den knottede pil ved halvøens nordlige basis.

I løbet af sæsonen har jeg besøgt Verdens Ende flere gange – og vist den frem til diverse medvandrere. Det er selvfølgelig noget af en vittighed at kalde en venstredrejet halvø i en indsø for Verdens Ende. Alligevel er det – for mig – vigtigt at sætte et mål for dagens vandring. Og hvorfor ikke gå en tur til verdens ende, når man nu er forhindret i at vandre til 'den rigtige'?

Gendarmstiens charme

Af Rikke Ærtebjerg

Gendarmstien forbinder Padborg ved den dansk-tyske grænse med Skovby på Als. Stien følger den gamle rute langs Flensborg Fjord, hvor danske grænsegendarmere patruljerede fra 1920 til 1958. Det meste af stien følger kysten og går gennem et afvekslende landskab med skove, moser og enge. Stien er certificeret af den europæiske vandreorganisation som "Leading Quality Trail – Best of Europe" og er den første i Danmark til at blive udnævnt til europæisk kvalitetsvandrerrute. Kravene til afvekslende landskab, naturattraktioner, udsigter, kulturhistorie, seværdigheder og infrastruktur, stiunderlag og afmærkning opfyldes til fulde. Gendarmstien indgår i Fjernvandrevej E1 fra Rønsdam til Kruså og i Fjernvandrevej E6 fra Høruphav til Kruså. Dele af stien følger hhv. Klosterruten og Den Danske Pilgrimsrute.

Når vi ikke som planlagt kunne komme til Spanien og vandre i starten af oktober, faldt valget på Gendarmstien. Fordi det var lidt uden for sæson, havde vi helgarderet os med forhåndsbooking af overnatninger. Den første dags morgen drog vi på tværs af Danmark i høj sol. Radioens vejrudsigst lovede mere sol i løbet af formiddagen, men først på eftermiddagen varslede den regn fra sydvest og enkelte byer, som kunne være med rigtig meget vand. Efter frokost i Padborg begav vi os af sted i sol og skyer og så lunt, at jakken blev i rygsækken.

Vi var ikke kommet ret langt ind i skoven, før vi vandrede langs det famøse vildsvinehegn, som møjsommeligt er anlagt langs med grænsen for at holde de tyske vildsvin ude. Det har kostet i omegnen af 80 millioner danske kroner at sætte det op for at beskytte den danske svineeksport, da primært kineserne ikke vil købe dansk svinekød, hvis der er risiko for, at de danske svin er smittet med svinepest af de tyske

vildsvin. Vi må håbe, at eksporten indbringer væsentligt mere.

Vandringen gik videre gennem Kruså og Kollund, men på smalle stier gennem skoven eller langs markerne i spor så smalle som dyreveksler. Ved grænseovergangen i Rønsdam så vi den berømte "jordtelefon" – det ene "telefonrør" står i Danmark, det andet

i Tyskland. Hele vejen i skiftende sol og skyer. Solen var i ryggen, så vi kunne tage skyggefoto a la morgener på Caminoen.

Når vi skulle gennem de få byer, var det i store træk kun for at krydse en vej, ellers så vi ikke meget til bymæssig bebyggelse. Der var meget smukt i skove, der ikke helt havde fået efterårets farver, vi mødte kun få, der gik tur med hund eller kæreste, men ingen andre vandrere. Vi havde bestilt flytning af bilen under vandringen fra Padborg til Skovby, og ifølge ham, der skulle flytte bilen, går 80% af alle dem, der vandrer på Gendarmstien, fra vest mod øst, måske derfor mødte vi ikke så mange, vi gik alle samme vej. Eller også skyldtes det, at vi var her lidt uden for sæsonen.

I Kruså håbede vi på en kop kaffe, men alt vi kom forbi, var lukket, så vi fortsatte og holdt i stedet pause med vand og gulerødder ved 'Abrahams

Kilde', der springer lige ved stien umiddelbart efter Kruså. Sagnet fortæller, at kildevandet har helbredende egenskaber, hvis det bliver drukket tidligt om morgenen, mens man kikker mod solen – og i øvrigt husker at kaste sit drikkebæger bagover, så det går itu... Men vi fejler jo ikke noget ...

I Kollund kom vi endelig til Flensborg Fjord, men gik kun langs med vandet, indtil stien blev ført bag om campingpladsen gennem et stræk med skov og spredte huse, hvorefter vi stort set var i Sønderhav hos vores B&B-vært Bente. Her er overnatning inkl. morgenmad OG vi måtte også smøre en madpakke. Da vi på forhånd skrev og spurgte, om der var mulighed for at købe noget aftenmad i byen, var svaret, at vi kunne spise hos 'Annies Kiosk', der havde både burger (med salat!), pølser og is. Menuen blev derfor en 'Annies Burger' og en portion 'Pølsemix' til deling ved stambordet – nu skulle vi prøve denne

jyske specialitet. Vi var heldige. Det blev ikke til noget regn denne dag.

Overdådigt

Det ene ord beskriver morgenbordet hos Bente og opvejede fuldstændigt den ikke så mættende, men meget autentiske middag aftenen før i Annies Kiosk. Tre slags ost, tre slags pålæg, marmelade, pålægschokolade, både æble- og appelsinjuice, druer, æbler og bananer, peberfrugt, agurk og tomater og kernerugbrød, sønderjysk rugbrød, hvide rundstykker og grove boller og ikke at forglemme de blødkogte æg – og de hårdkogte, hun lige klarede til madpakkerne. Så vi var velforsynede, da vi ved 9-tiden forlod Sønderhav med kurs mod Marina Minde.

Vejret var gråt, til tider med dug, der faldt lidt tungt og vi havde god vind i ryggen. Vi passerede Rønshoved Højskole, som jeg var på med børn og

mormor i 2009. Højskolen er desuden tidl. minister og længst siddende folketingsmedlem Bertel Haarders fødehem, idet hans far var forstander dér, da lille Bertel blev født. Derefter gik turen gennem Rinkenæs (hvor Rapanden Rasmus kommer fra). Stien er ikke kun afmærket med det sædvanlige Gendarm-sti-skilt, der var også tydelig markering ved en enkelt trappe. Vi kom til Gråsten, hvor vi flaksede lidt rundt, da vi forlod den ellers meget fint afmærkede rute for at finde en café. Det endte med, at vi måtte spørge en lokal om vej – og hun svarede på tysk, selvom vi spurgte på dansk! Min hjerne kunne lige på det tidspunkt overhovedet ikke komme i tanke om en eneste tysk glose, der ville give mening, men hun skyndte sig at sige, at hun også forstod dansk.

SuperBrugsen i Gråsten har entreret med Lagkagehuset, så vi fik to gode, stærke Café Latte To Go, men de havde pga. Covid-19 nedlagt café-området. Heldigvis var der i Sundhedshuset lige

overfor både toilet og et par stole, hvor vi drak kaffen, tørrede lidt, fik varmen og spiste den medbragte ostemad fra Bentes overdådige morgenbord. Derefter købte vi ind til hhv. morgenmad og frokost dagen efter, så vi ikke skulle spekulere på, om vi kunne finde noget at spise på vandringen.

Vejret indbød ikke til sightseeing i Gråsten, så vi travede videre over Egersund-broen, der er en lavbro med broklapper. Broen er 238 meter lang, 19,6 meter bred, gennemsejlingshøjden er 4,8 meter (kan åbnes) og gennemsejlingsbredden er 25 meter. Den er bygget i 1965 – 1968 og er indviet 19. juni 1968. Et par kilometer efter broen kom vi til Marina Minde, der er en lystbådehavn på sydsiden af Broager Land, som 'knolden' mellem Nybøl Nor og Sønderborg Bugt hedder. Her skulle vi overnatte i en husbåd, hvor vi kunne tjekke ind kl. 15, men da klokken kun var godt 13.30, valgte vi at spise vores medbragte mad i 'Valhalla', et hus på havnen indrettet til formålet. Mens vi spiste, kom der en gedigen byge, så vi tyggede lidt langsommere og blev derefter enige om, at det nok var lige meget, om vi tjekkede ind kl. 14 eller 15, men broerne i havnen er ikke opmærket alfabetisk, så der gik lidt tid – og ekstra skridt – i regnvejre – med at finde bro A, som viste sig at være den, der var lige foran os, mens vi spiste... Så vi var våde og kolde, da vi endelig fandt ombord (eller hedder det indendørs, når det er en husbåd?). Vi fik tændt for varmen, sat vand over til te og alt vores våde tøj blev hængt til tørre. Det hjalp også på varmen, at vi havde en flaske rødvin i rygsækken. Og så hjalp det, at solen atter kiggede frem, så varmen hurtigt indfandt sig i både krop og husbåd. Vi havde bestilt bord kl. 19 på restaurant

'Værftet'. Menu'en blev suppleret med en kølig rosévin fra Australien. Og vi blev mætte!

‘Må du altid have solen i dit ansigt og vinden i ryggen’

– dette fromme ønske fik vi opfyldt, da vi vandrede fra Marina Minde næste morgen. Vi vågnede helt af os selv med glitrende vand omkring os i en solfyldt, men kold husbåd. Det skulle være den eneste klage: der blev aldrig rigtig varmt, selvom vi fyrede op for varmen, så snart vi ankom. Mens vi spiste morgenmad, smurte vi klemmer til frokosten senere samt en ostemad til formiddagsmad og håbet om kaffe på vejen. Allerede ved 8.30-tiden var vi på vej. Vejret var igen med os og det var en smuk vandring i morgensolen, der gav varme, når vi ikke vandrede i morgenskygger af levende hegn, og igen var ruten nem at finde; selv uden alle skiltene gjaldt det blot om at holde Flensborg Fjord til højre.

Vi strejfede kun lige udkanten af Broager, før stien gik videre langs kysten med små afstikkere ind i land. Forholdsvist hurtigt kom vi til de mange teglværker, eller resterne af dem. Et af dem er Cathrinesminde teglværk, der nu er teglværksmuseum med en afdeling for industrihistorie. Det er bygget op omkring det gamle produktionsanlæg med

lergrav, ælte- og formemaskiner, tørrelader, ringovn mv. Det store industrielle anlæg er det sidste bevarede ringovns-teglværk i Sønderjylland. Ringovnen er 35 meter lang. Dertil kommer lange tørrelader og et komplet funktionsdygtigt maskineri til fremstilling af alle former for teglsten. Bag teglværket ligger to store lergrave, hvor råmaterialet blev hentet. Vi gik lidt rundt og tog billeder, men gik videre uden at gå indenfor. Undervejs så vi endnu et af de små fyrtårne, der ligger langs kysten og der var også både bænke og offentlige toiletter med passende mellemrum. Vi havde parkeret os i grøftekanten på en grusvej for at spise formiddags-ostemad, da en herre i bil standsede for at fortælle os, at der var en bæk 50 m længere fremme....! Vi stødte også på 'vores' muslingeskal, da en del af Den Danske Pilgrimsrute følger Gendarmstien hér. Vi passerede Brunsnæs og blev igen ledt ind i land gennem Gammelgab, hvor der på hjemmelavede skilte flere steder blev reklameret for koldt vand og varm kaffe

et sted på ruten, men vi fandt det dog aldrig. Vi kom derpå atter ned til kysten, som vi fulgte til Kragesand, der var enden på dagens 17 km vandring – eller delvist. Vi kunne have bestilt en flex-taxi til at hente os her, men da Google Maps sagde, at der kun var 2,8 km til vores

overnatning i Skelde, gik vi dertil, efter at jeg for en sikkerheds skyld havde ringet til B&B-værten for at sikre, at vores reservation stod ved magt. De første 10 minutter gik vi i en ordentlig byge, der havde nærmet sig hastigt, mens vi spiste frokost ved Kragesand. Da vi var advarende, både af vejrudsigt og ved selvsyn, havde vi helgarderet os med regnbukser og -slag samt overtræk på rygsækken, så vi blev ikke våde.

Hattesens Gård i Skelde var målet.

Værten Klaus tog godt imod og fik os indlogeret på 1. sal med eget bad og toilet. Et køleskab med kolde drikke, løfter om mulighed for køb af rødvin og lån af service fulgte med historierne om et liv i Japan, hvilket udsmykningen af huset bærer tydeligt præg af, bl.a. hænger der en meget smuk ægte bryllupskimono, som han og fru selv har hjembragt, men dog ikke anvendt.

www.hungry.dk leverer også pizza i Skelde, men selvom vi på vandringen i løbet af dagen havde spøgt med bare at bestille en nr. 16 og en nummer 17,

skiftede vi mening, da de begge var med hollandaisesauce – det skulle der ikke på vores pizza!

Vi fik kaffe med pulverfløde 'på huset', spiste god pizza fra Broager Pizza med sydafrikansk rødvin til, mens vi overvejede, hvor langt vi ville gå dagen efter, for det skulle blive regnvejrs og vi skulle vandre til Sønderborg.

‘Der er så dejligt ude på landet’

Det kunne vi skrive under på efter en nat, hvor der absolut ingen støj hørtes. Der blev serveret morgenmad med alt, hvad hjerterne kunne begære i den fine stue. ‘Pas på hinanden’ sagde Klaus, da vi drog af sted lidt over kl. 9. Det støvregnede, men efter kort tid holdt det op og vandringen var bare stille.

Vi besluttede allerede dagen før, at vi ikke ville gå retur til Kragesand, men i stedet gå østpå, til vi stødte på ruten igen. Da vi fandt ruten igen, gik der ikke længe, før vi kom ned til vandet, hvor der efter et sving til venstre lå tre 60'ervillaer på række – og til højre en badebro, der ikke var taget ned for vinteren endnu, med stille og helt klart vand. Vi kiggede på hinanden og sagde ‘Er det nu?’ Og det var det. Af med alt tøjet og i bølgen grøn. Det var skønt!

Kort efter var vi ved Broager Strand Camping, hvor der var luksus vandrebadeværelse OG mulighed for at købe varm kaffe og chokolade. Et Coopermoment på bænken med udsyn over vand og endnu en stolpe med ‘vores’ musling. Herefter gik det først op på klinten, der går et godt stykke ind mod Vemmingbund og så atter ned på stranden, som stien fulgte et langt stykke. Ved de offentlige toiletter i Vemmingbund spiste vi klapsammenmadder med rester fra rygsækken. Gradvist steg vi

derpå op ad stien mod Dybbøl Banke med udsyn til vingerne fra Dybbøl Mølle og hvor der heldigvis det meste af vejen var levende hegn, der gav læ for vind og regn, der nu var blevet til noget. Ca. 2,5 km fra Dybbøl Banke stod et shelter, hvor vi lå i læ for regnen et kvarters tid, før vi bankede de sidste kilometer af mod Sønderborg og tørvejr.

Først skulle vi dog over Kong Christian X's Bro, der er en 331 m lang og 12,6 m bred kombineret bue- og klapbro over den sydlige del af Als Sund i Sønderborg, der forbinder Jylland med Als. Broen er blandt de ældste større danske vejbroer, med størst tilladte dybgang ved gennemsejling på 6,5 m. Den frie gennemsejlingshøjde (uden broåbning) er på 5 m, mens gennemsejlingsbredden er 30 m. Broen er bygget 1925 – 1930 og indviet 7. oktober 1930. Så vi gik hånd i hånd over broen dagen efter dens 90-års fødselsdag.

Vi fandt på vejen mod vores overnattingssted en café, hvor vi sad i tørvejr i en halv times tid og fik en rigtig god, stor og varm kop kaffe. Derfra gik vi mod hotellet, som vi blev enige om lignede 'Fawlty Towers'... Der var intet personale i receptionen, da vi kom, men vi faldt i lang snak med en anden gæst, der på vores påklædning og rygsække gættede, at vi var vandrere og som så viste sig også at have gået Camino. Efter et stykke tid så vi på et stykke papir på disken, at hvis vi ringede 100 på telefonen, ville der

være betjening inden for to minutter. Så fik vi vores værelse og et varmt bad med hvide tykke hotel-håndklæder, mini-bar med kold hvidvin og en slapper, før vi bevægede os til middag på en kinesiske restaurant.

Vi kom rundt i verden den dag; Kinesisk buffet med suppe, sushi (der vel er japansk?) og Mongolian Barbecue i Sønderborg – hvad drikker man til? Californisk Chardonnay, naturligvis.

Tilbage på hotellet måtte jeg lægge mig med hovedet i den anden ende af sengen, da det trak voldsomt fra vinduet og hele natten måtte jeg holde fødderne under dynen, ellers frøs de. Håndklæderne og minibaren opvejede dog denne ulempe.

Solskin om bord

Dagen før lignede hotelvinduet en gammeldags ostebutik, næste morgen var der udsigt til Sønderborg Fjord, Dybbøl Banke, en høj klar himmel og perfekt vandrevej. Efter morgenmaden gik vi forbi netto og købte ind til frokost, tjekkede GPX-filen for at finde tilbage til ruten og begyndte at gå ad strandpromenaden forbi Sønderborg Lystbådehavn og en masse unge mennesker, der havde den årlige før-efterårsferie-idrætsdag med orienteringsløb og andre udendørs aktiviteter.

På ruten var en sten til minde om Danmarks Befrielse 4. maj 1945, som sammen med mindsten for Genforeningen findes alle steder i grænselandet. Mens vi stod der, ringede de fra hotellet for at sige, at jeg ikke havde betalt regningen... men det havde jeg. Og kvitteringen lå i papirkurven på værelset, vi lige havde forladt, hvis hun ville se den.

Vandringen var denne dag mest på smalle stier gennem skov, på toppen af klinten og i kanten af marker med vinterhvede,

med udsigt til glitrende hav og sol over land. Ca. 2 km før Hørup Hav gik vi hver sin vej: Gunnar ud over 'Trillen', et lille naturområde ud fra kysten og jeg gennem skoven inde i land, med aftale om at mødes igen ved et supermarked i Hørup Hav. Det lykkedes og vi drak kaffe med mælk og spiste medbragt ostemad. Haven havde fine toiletfaciliteter, hvis nogen skulle få brug for det.

Efter en times yderligere vandring slog vi lejr på regnslaget på en stump græs i læ af et levende hegn og spiste frokost, hvorefter vi lå lidt og slappede af, indtil vi kunne

høre regndråberne komme hyppigere på bladene over os, så var det på med regnbukser og regnslag før den videre vandring. Det var dog kun en byge, så det røg af igen, da vi atter i sol kom ned til stranden. Her måtte jeg også have støvlen af og klippe hul i en vabel, men så gik det fint videre.

Ankomsten til Skovby var lidt af et antiklimaks – der står et skilt i udkanten af byen og så er det dét. Ca. 400 m oppe ad vejen ved SuperBrugsen genfandt vi bilen som aftalt. Turen var slut for denne gang.

Gendarmstien er en meget smuk vandre-rute, det er muligt at planlægge overnatninger efter behov og formåen, bilen kan blive transporteret til det ønskede sted og man kan bestille flex-taxa, hvis dagens etape slutter et sted langt fra alt, og så blive kørt retur til samme sted dagen efter. Det er en rigtig god idé at tænke fremad mht. forplejning, for kun i de 'større' byer som Gråsten, Broager, Sønderborg, Hørup Hav og Skovby var vi sikre på indkøbsmuligheder. Vi var på stien lidt skævt for sæsonen, da vi var her ugen før efterårsferien, så det var nok mest held med kaffen på Broager Strand Camping. Find al relevant info og GPX-rute på www.gendarmsti.dk.

Pilgrimsvandring fra Roskilde til Ringsted

af Tove og Niels Laasholdt

Pilgrimsruten fra Roskilde til Ringsted går gennem smukke skove og åbne landskaber. Turen får en højtidelig start ved Roskilde Domkirke og tilsvarende afslutning ved Sankt Bendts kirke i Ringsted. Uden for hovedindgangen til Roskilde Domkirke og på nordsiden af Sankt Bendts kirke har Foreningen af Danske Santiagopilgrimme fået nedlagt muslingeskaller i bronze.

Strækningen er på 45 km, hvor kun 2 km er på asfalt.

Ved starten af vandringen i Roskilde bliver vi mødt af smukke fjordudsigter og hele strækningen til Ringsted er præget af skiftende landskaber.

Ved Gammel Lejre kan man besøge Gl. Lejre museum og inde i Herthadalen er Sagnlandet Lejre Forsøgscenter bestemt et besøg værd. Vandringen fører os bag om Ledreborg slot.

På vejen ud af de smukke Bidstrupskove mod Haraldsted kirke passerer det smukke kors, der er rejst til minde om drabet på Knud Lavard. Hundrede meter længere fremme ses på højre side af vejen resterne af kapellet. Vandringen fortsætter forbi Haraldsted kirke, ned til Haraldsted sø over dæmningen og langs Ringsted ådal op til Sankt Bendts kirke. Vi fik overdraget tilsynet med ruten i

efteråret 2019. På en af vores vandringer kom vi til Haraldsted kirke og mødte præsten Mette Marbæk Johansen på kirkegården. Vi faldt hurtigt i snak, hvorunder præsten fortalte, at hun havde fået et brev om nedlæggelse af en muslingeskal ved kirken. Men hvilken forening, der havde sendt brevet, kunne hun ikke lige huske. Vi fortalte, at vi havde opsynet med pilgrimsruten, der gik forbi Haraldsted kirke og at brevet var sendt af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme. Præsten var positiv for nedlæggelse af en muslingeskal, men det krævede naturligvis, at menighedsrådet bevilgede pengene. Vi fortalte yderligere, at Tove følte sig knyttet til kirken, da hun var døbt og konfirmeret dér og at vi var gift i kirken.

Om det hjalp på beslutningsprocessen ved vi ikke, men to dage efter var pengene bevilget. Selve nedlæggelse var planlagt til at ske søndag den 15. november 2020 efter gudstjenesten, men pga. Coronakrisen er det udsat til engang i foråret 2021.

Vi har altid vandret. Medlemskabet af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme, ansvaret for ovennævnte pilgrimsrute, Caminoen, vandringerne i 2019 i Norge til Nidaroskatedralen i Trondhjem med den betagende midnatsmesse og tanken om, at der har vandret pilgrimme i samme spor i århundreder har betydet, at vi nu oplever flere emotionelle værdier ved vandringerne herhjemme. På en uforklarlig måde opleves det som en større respekt for den omgivende natur og taknemmelighed for det, vi oplever.

Weekendvandring på Øhavsstien på Langeland

Af Rikke Ærtebjerg

Så skulle da også! Selvfølgelig valgte vi at køre til Langeland lige præcis den fredag i november, hvor en lastbil fyldt med whisky gik i brand på Storebæltsbroen. Vi fik fornøjelsen af at køre i kø fra Sorø, og turen blev forlænget med indtil flere timer. Derfor kom vi ganske og aldeles for sent til den gourmetmiddag, vi skulle have haft som starten på en vandweekend på Langeland, men vi fik rester og lidt vin og så var vi alle glade. Næste morgen kørte vi efter morgenbuffet og madpakkesmøring i flere biler til startstedet, nemlig ved stranden øst for Tranekær, hvor vi skulle vandre på Øhavsstien. Arrangøren havde sørget for, at vi havde en lokal friluftsguide, Jesper Ansbæk, med, der var meget vidende om både natur, kultur og arkitektur og som kunne fortælle en masse om historiske bygninger, familierne, der bor der og en masse om Langelands historie. (Se mere på www.langeland.dk).

Ruten var bevidst valgt, så vi gik nordpå langs vandet på østsiden af Langeland og havde vinden i ryggen, for det blæste godt den dag. Det regnede også lidt en gang i mellem, men vi blev aldrig rigtig våde. Det var en skøn vandring langs med vandet, der gik henholdsvis nede på sandet og oppe på klinterne med skøn udsigt. Undervejs var der mange store sten med smukke tegninger på. Et sted var der også bygget en udsigtsplatform, men den var privat, så vi måtte nyde synet af den nede fra strandkanten. Vi passerede på strandsiden af et skydeområde, hvor vores guide understregede, at det var en god idé at være opmærksom på, om der var skiltning om adgang forbudt – for de skyder altså med skarpt, når de skyder!

Vi vandrede nordpå, så langt vi orkede og derfra vestpå ind i land – det blev til ca. 14 km den dag – tilbage til Snøde og vores Bed&Breakfast *Hos Anette*. Her var der eftermiddagskaffe og -kage, og da nogen af os tog en eftermiddagslur, kørte andre ud for at hente bilerne og tage en dukkert – der var kold, især fordi de skulle ret langt ud i vandet, før der var dybt nok til en dukkert. En treretters middag afsluttede en skøn dag i dejlige omgivelser.

Næste morgen var der igen morgenbuffet og madpakkesmøring, pakning af biler og kørsel til Tåsinge, hvor vi vandrede den del af Øhavsstien, der går forbi Valdemars Slot.

Slottet er opført i 1639-44 af Christian den 4. til sønnen, grev Valdemar Christian, fra hvem slottet har sit navn. Under Svenskekrigene blev Valdemars Slot besat og slemt beskadiget, og det var søhelten Niels Juel, der reddede slottet fra ruin. I 1678 byggede han det om i barokstil som tidens mode foreskrev. Niels Juel's sønnesøn af samme navn, Kammerherre Niels Juel, boede på slottet fra 1723 til sin død i 1766. Han fik den holstenske arkitekt G.D. Tschierscke til at skabe den smukke landskabspark med brede plæner og statelige gamle høje træer, de statelige porthuse, den kunstige sø foran slottet, vogn- og staldlængerne langs søen og den kønne tepavillion ude ved stranden. Slottet er stadig i familiens eje og siden 1974 har det været åbent for publikum. Efter slottet fulgte vi ruten til Elvira-stenen, der markerer, hvor løjtnant Sixten Sparre først dræbte den unge Elvira Madigan og derefter begik selvmord. Elvira Madigan og Sixten Sparres tragiske kærlighedshistorie har i mere end 100 år fascineret mange mennesker – ikke mindst på Tåsinge og i Svendborg, hvor den sidste del af dramaet udspillede sig.

Da vi var tilbage ved bilerne, havde vi fået knapt 12 km i støvlerne. Her spiste vi frokost under Ambrosius-egen, der er en 400 år gammel kæmpeeg sydvest for Valdemars Slot ved Nørreskovene på Tåsinge. Egen er opkaldt efter digteren Ambrosius Stub, der omkring 1750 var skriver og huslærer på Valdemars Slot. Ambrosius Stub yndede efter sigende at sidde under egen og læse og skrive. Den fredede eg er plantet eller sået omkring år 1600 og måler knap 7,5 meter i omkreds.

Vi sagde farvel og tak til vores medvandrere og vendte derefter bilen mod Nyborg og en genåbnet Storebæltsbro efter en rigtig dejlig vandweekend på Langeland.

Som medlem af Foreningen af Danske Santiagopilgrimme får du rabat hos vores samarbejdspartnere!

Du skal bare vise dit medlemskort, når du køber hos dem.

Du får rabat her:

SpejderSport

Friluftsland

Pro-Outdoor Holbæk

Forlaget Muusmann (på vandrebøger)

Den Danske Pilgrimsrutes historie

Af Ove Wichmann

Tanken om en dansk pilgrimsrute opstod ret hurtigt i foreningen og på generalforsamlingen i 2003 blev det vedtaget, at vi skulle begynde at opmåle og beskrive en vej fra Helsingør til Rødby og fra Kastrup til Korsør. Ligeledes skulle der laves en vej over Fyn, med tilslutning til Hærvejen i Jylland, som skulle forlænges til Frederikshavn over Aalborg og til Hirtshals. Arbejdet blev delt i etaper og der meldte sig flere til at påtage sig arbejdet, men det kneb mere med at udføre det. I 2004 begyndte opmålingen, vi startede i Helsingør og gik så sydpå over Esrum, Hillerød, Farum og Høje Tåstrup mod Roskilde. Her skulle andre tage over, men der var flere undskyldninger, så vi fortsatte og endte til sidst i Rødby. Herefter var det turen fra Kastrup til Korsør. Det tog et par år at komme hele vejen igennem og få beskrevet ruterne med overnatning, indkøb og seværdigheder.

Det var noget af en udfordring, for det var afsted med offentlig trafik om morgenen og hjem om aftenen fra et andet sted. Det hele blev delt op i sektioner og lagt ud på hjemmesiden, men dette var kun begyndelsen, det hele skulle jo gerne afmærkes.

Bestyrelsen søgte og afsatte midler til afmærkningsmateriale og så startede det store arbejde. I 2011 blev det første møde holdt og der blev dannet flere grupper med hver deres strækning. Det første grundlag blev brugt, men de lokale grupper ændrede lidt på ruterne, hvor de fandt det bedre eller kønnere, det er jo

svært at følge de ruter, som pilgrimmene sandsynligvis har gået, på grund af baner og veje.

Herefter begyndte arbejdet med at søge tilladelser til at afmærke ruterne.

Arbejdet med at søge tilladelser viste sig at blive mere omfangsrigt end vi troede. Kommunerne blev tilskrevet, men mange svarede ikke og andre var negative, de ville ikke have skilteskove i deres kommune.

Mange områder var ikke kommunale, men statsskove, Naturstyrelsens eller private og alle var ikke lige nemme at forhandle med, nogen var direkte afvisende, andre forlangte, at vi ændrede ruterne, men i løbet af nogle år lykkedes det og opmærkningen af ruterne startede.

I 2013 blev det første stykke afmærket, det var Allerød kommune, som var meget positiv. Flere steder fik vi lov til at bruge Dansk Vandrelaugs pæle og andre steder var det et krav, at vi skulle følge vandrelaugs ruter. Nogle steder måtte der ikke opsættes nogen opmærkning, men beskrives, at man skal følge en lokal afmærkning.

Der er også blevet nedlagt bronze muslingeskaller i Helsingør, Roskilde, Maribo og Hirtshals.

Det har været et spændende arbejde, som nu er stort set afsluttet. Efter at der stort set er afmærket overalt, er der nu vedligeholdelsesarbejdet tilbage, alle ruter gennemgås et par gange hvert år og der laves fælles vandringer overalt. Stigruppen er nu vokset, så der er ansvarlige overalt.

Magisk stillevandring

Af Rikke Ærtebjerg

Kreativiteten har boltret sig under corona-nedlukning og vintermørke, og på Facebook har der været mange vandringer, man kunne melde sig til alt efter smag og interesser. Denne vandring på ca. 10 km, arrangeret af Tanya, lød spændende og anderledes, og vi kunne deltage, selvom vi skulle holde afstand og kun være max. 10 personer.

Vandringen startede ved Friheden St. kl. 18 en torsdag i december, hvor det var rigtig mørkt. Denne gang havde vandringsen det tvist, at vi skulle vandre i stilhed. Vi var seks personer, der på klokkeslæt langsomt og uden at tale vandrede først et stykke via Gl. Køge Landevej, derefter ned ad Lodsvej, til højre ad Bavnevej og til venstre ad gangstier gennem beboelsesområdet ned til Hvidovre Havn og

den sydlige moles spids, hvor vi holdt den første stille pause, mens vi nød udsigten mod broen over til Amager. Vi gik tilbage ad molen og til højre, bagom sejlklubben og ud til grusstien, der går nordpå langs vandet. Nu var det blevet rigtig mørkt, og der var ingen gadebelysning, så vi mere anede end så stien vi vandrede på, der gik forbi Hvidovre Bådelags broer, der lå stille og forladte i mørket. På et tidspunkt forlod vi stien langs vandet og vandrede opad til venstre til et plateau med græs og bord/bænkesæt højt over Hvidovre, og med udsigt over vandets mørke mod øst og byens lys mod vest. Her stod vi i stilhed nogle minutter og lyttede til byens puls og nød udsigten, indtil det var tid til at gå nedad igen. Der gik vi til

venstre, igen langs vandet, forbi alléen med popler ind i Valby Parken, til et roligt sted med svaner og endnu en pause med kig til vandet.

Tilbage langs vandet til indgangen og poppelalléen gennem Valby Parken, gen-

nem tunnelen under jernbanen bag Carl Jacobsens Vej og til Trekronergade og Johannes Døbers Kirke, hvor vandringen sluttede med stille refleksion over vandringens magi. Det gav vandringen en ekstra dimension at vandre i stilhed, også selvom det var med mennesker, vi ikke kendte i forvejen. Kort derfra kunne vi fange bus 4a, der tog os tilbage til Friheden St. og bilen efter en dejlig aftenvandring og en skøn oplevelse.

CORONA...

måske hjælper det at vandre?

Af Peter Glunz

Man skal jo ikke rose dagen, før dagen er omme, men nu har jeg lige talt med redaktøren i forbindelse med, at vi er ved at starte opsætning af PILGRIM-MEN nr. 40 op og fortalt hende om vores erfaring med Covid-19 og hvordan vi (indtil nu) slap meget nådig fra det, selv om vi med vores henholdsvis 77 og 78 år befinder os i højrisikogruppen!

Dertil kommer, at Carina har hjerterytmeforstyrrelser (Atrieflimmer), som bragte mit hjerne i højeste omdrejninger, da hun blev testet positiv den 9. december – hun må under ingen omstændigheder indlægges!!! Hvad kunne jeg finde på? Så jeg senere hen ikke skulle bebrejde mig "hvorfor har vi ikke?..." At jeg også blev testet positiv tre dage senere, var bare til at forudse. Jeg kom i tanke om, at jeg i 70'erne tit gik i sauna og at det var velkendt for os, at man "aldrig blev forkølet, når man gik i sauna" og jeg tog det ikke for givet, men spekulerede over hvorfor. Jeg begyndte at forestille mig, hvordan skyer af bakterier og virus blev udåndet, dræbt af de 90 grader og at man så blev af med dem, for at gøre det nemmere for kroppen at besejre "resten"...

Så læste jeg noget om gamle dage og tuberkulose; hvor man ikke havde et medikament imod sygdommen, men bare sendte patienterne til sanato-

rier ved havet eller oppe i bjergene i Schweiz og så blev de raske igen!

Det støttede min teori! Dertil kom, at virus bliver ødelagt af UV stråling, som man jo ved fra egen erfaring, når man bliver solbrændt...

Da vi blev overøst med alt slags information om Corona, lagde jeg mærke til en udsendelse på tysk TV om forsøg med aerosoler, og tanken strejfede mig, at skyen med Corona-virus forholder sig lige som cigaretrøg! Derfra og fremover var det nemt for mig at forestille mig, hvordan et givet lokale ville se ud, hvis der opholdt sig en "kæderyger" og det er præcis det, som sker: en inficeret person med Corona i udbrud "producerer" mindst lige så meget "blå røg", man kan bare ikke se det!!! Så tænkte jeg igen på de stakkels mennesker med TBC i de proppede uhumske lejligheder og så gik det op for mig, at der er et sammenhæng! Jeg har en god ven i Canada, som er professor i mikrobiologi, som jeg diskutererede mine teorier med og som stort set er enig med mig! (PS: jeg mødte ham forresten på Caminoen og vi har efterfølgende besøgt ham i Toronto).

Den næste "erkendelse" var, at virus formerer sig eksponentielt i kroppen, lige som de kurver vi ser på TV hele tiden! Men kroppens respons med antistoffer er mere analog eller lineær.

Her blev tanken født: Hvis vi i STAR-TEN af infektionen kan benytte os af den gamle "frisk luft-metode", burde det være det samme som at udrydde sværmen af termitter, inden de går i luften og eksploderer i antal!!!

Så jeg sørgede for, at luften i soveværelset blev suget væk ved Carina's hoved og at der blev blæst frisk luft ind i soveværelset og allerede næste dag gik det bedre! Feberen var nede igen og vi tog varmt tøj på og gik en time i skoven og sådan har vi holdt det de sidste dage. Carina er symptomfri og jeg har lidt kradsen i halsen tilbage... Jeg kan selvfølgelig ikke garantere, at det virker for alle, men det kan heller ikke skade!

Altså, STRAKS ved de første symptomer eller bare mistanken UD I DEN FRISKE LUFT! HELST EN VANDRING, HVOR DER KOMMER LUFT HELT NEDE I LUNGERNE! Og selvfølgelig: HOLD FLERE METERS AFSTAND TIL ANDRE!

Jeg er godt klar over, at jeg hermed befinder mig på kollisionskurs med myndighederne, som siger, at man ikke må forlade sit bopæl, men forestil dig nu, at du var kæderyger: kunne du så sørge for den samme friske luft i din bopæl som i skoven...?

PS: hvis nogen kender nogen (som kender nogen) fra mikrobiologi-faget eller en, som burde have forstand på sagen, så vil jeg dog gerne diskutere emnet med vedkommende! For mig er det "logik for burhøns".

Eller for at udtrykke det lidt pænere: fagfolk er tit så dybt begravet i emnet de forsker i, at de ikke "ser skoven for bare træer"...

Har du de forrige år været på en af de alternative caminoruter, så hjælp os!

I bestyrelsen i Foreningen af Danske Santiapilgrimme arbejder vi med et lille fremstød for at gøre de 'alternative' caminoruter i Spanien og Den danske Pilgrimsrute mere kendte.

Har du været på vandring på én eller flere af nedennævnte caminoer, må du meget gerne sende os dine erfaringer og tips om netop den enkelte rute. Så samler vi alle input til brug for en række informationsaftener.

Send os dine erfaringer og tips fra én eller flere af følgende ruter:

Camino del Norte
Camino Primitivo
Camino Inglés
Camino Portugués
Camino Skt. Jaime + Catalan
Camino Aragonés
Camino Lana
Camino Sureste
Camino Mozárabe
Camino Augusta
Via de la Plata
Camino del Sur
Camino Madrid
Camino Invierno
Camino Sanabrés
Den danske Pilgrimsrute, Sjælland
Den danske Pilgrimsrute, Fyn
Den danske Pilgrimsrute, Jylland

Send en mail med dine tre bedste råd og erfaringer fra den enkelte rute. Fx steder, der vil være et 'must' at se/besøge/overnatte. Skriv også gerne tre ting, som du fandt mindre godt ved ruten, fx begrænsede overnatningsmuligheder på x-strækning eller steder, hvor man skal være ekstra opmærksom på ikke at gå forkert, samt hvordan du synes ruten generelt er i forhold til Camino Francés.

Send dine tips pr. mail til Foreningen til trbeck45@gmail.com - På forhånd tak.

Vh. Bestyrelsen

På pilgrimsfærd langs kysten mod Trondheim

Af Anne-Sissel Bergum

En spektakulær og smuk rejse langs kysten med fjorde, øer, holme og skær – en saga fra viking til pilgrim

Man kan ikke fortælle historien om søværts pilgrimsfærd langs Kystpilgrimsruten uden at understrege, at pilgrimmene benyttede mange ruter på deres færd, alt efter vejr og vind. Langs ruterne dannede der sig tidligt knudepunkter i samfærdslen; gode ankerpladser, lune havne, rige fiskefelter. Tilbage i middelalderen var denne færdsel reguleret gennem "sælehus" (gæstgiverier), som kongen lod bygge for "ferdafolket" (de rejsende) som vi ser spor efter i navnet på den gamle gæstgiverby Salhus nord for Bergen. I 1500-tallet fandt vi gæstgiverbyen på Bakholmen i Austevoll afmærket på Olav Magnus' Carta Marina.

Når vi kommer frem til 1600-talet, ser vi, at kongens embedsmænd i København gav retningslinjer for forordninger om organisering af samfærdsel langs norgeskysten for at dække behovet for overnatningssteder: 'Paa hver norske Miilveis, eller saa omtrent efter Steernes Leilighed, skal holdes og skee Skifte, og paa hver tredie Miil forordnes en smuk formuendes Mand paa en god beleilig Gaard ved alfare Veien til Lands, saavelsom ogsaa til Vands det næste Søekanten skee kan, som kan holde Gjestgiverie, saa den Reisende kan bekomme nødtørftig Øll og Mad samt Logement og Natteleie...' (Forordning

Vandring i Norge

om Skydsfærd til Lands og Vands, samt Gjestgiverier i Norge. 24. december 1648).

Med nogle sømils mellemrum voksede der et netværk af gæstgiverbyer frem, strategisk placeret på centrale punkter, med gode havne langs ruten, med skyskaffar, som tog hånd om de rejsende. Mange af gæstgiverierne var også handelsstader. "Handelsløyye" (handelsstilladelse) fik man gennem et kongeligt privilegiebrev, som gav eneret på handelen inden for et vist område. For at få et sådant kongebrev, måtte man være bosat i Bergen. Handlen på Vestlandet var således i hænderne på velstående Bergen-købmænd.

I 1842 blev handelslovgivningen liberaliseret og den gamle ordning med privilegiebrev bortfaldt. Efter midten af 1800-tallet voksede der et tæt mønster af nye handelsstader frem, ofte kombineret med dampskibes anløbssted

og postekspedition, efterhånden som dampskibsfærdslen afløste sejskibene. "Snøggbåtane" (hurtigbådene) har på ny gjort ruten til en hovedvej langs kysten. Det er en smuk og spektakulær rejse langs Norges vigtigste færdselsåre.

Rejsen starter i Egersund og ender ved nationalhelligdommen Nidaros domkirke i Trondheim. Både norske og udenlandske pilgrimme valfarter langs kysttruten til Nidaros, som var det vigtigste pilgrimsmål i Nordeuropa frem til reformationen i 1537.

I dag er er dette en rejserute, som byder på fantastiske naturoplevelser i vilde og smukke kystområder med enorme historiske og kulturelle værdier. Det bliver en rejse som berører, uanset om den er på en dag eller på flere uger. I dag kombinerer de fleste deres rejse langs Kystpilgrimsruten med båd, bus og vandring. Ja, til og med cykel kan bruges på en del af strækningerne.

Regionale pilgrimscentre langs Kystpilgrimsruten

Kystpilgrimsruten blev godkendt som en St. Olav-vej til Trondheim i december 2017. I juni 2018 blev der foretaget en åbningssejlad med MS Risør fra Egersund til Trondheim.

Vandring i Norge

Kystpilgrimsruten har valgt at have fire regionale pilgrimscentre (RPS), og de er:

Pilgrimscenter Avaldsnes
Pilgrimscenter Bergen
Pilgrimscenter Selje
Pilgrimscenter Smøla

Fra nøkkelstad til nøkkelstad langs Kystpilgrimsruten

Kystpilgrimsruten har 26 godkendte nøkkelstader; nøkkelstader er historiske steder, som er af særegen kulturel, historisk og traditionel værdi – fx tingsteder, gamle stenkors, kirker og klostre.

*(Artiklen er oversat fra norsk af
Tone Kirkeby og Rikke Ærtebjerg)*

Vandring på Harzer Klosterwanderweg

af Bernd Reuss

En del danskere kender Goslar i Harzen, som er byen, hvor jeg er født. Men selvom jeg er bysbarn, er det først nu jeg ser "my hometown" med en pilgrims øjne. Til daglig er mit hovederhverv at arrangere konferencer, dvs. at jeg er Event-Manager, som det nu hedder. Derudover repræsenterer jeg en del tysksprogede virksomheder i Danmark, bl.a. fabrikken Egertina i Goslar, som producerer kompressionsstrømper. Efter et nyligt ejerskifte blev jeg indkaldt til møde med den nye direktør og vi mødtes for første gang til middag en aften på en restaurant. Hele den dag havde jeg været undervejs i bilen fra København og eftersom der stadig var tid til at gå de ca. 6 km fra mit opholdssted til restauranten, tog jeg støvler, rygsæk og min store hat på. Med stok i hånden og det store regnslag ud over hele Bernd, fik direktøren et første-handsindtryk af sin danske handelsagent. Det ledte os naturligt til blandt andet at tale om pilgrimslivet. Og med ordene "Jeg har et par pilgrimssokker til Dem – vores nye Egertina sportssokker", fik jeg overrakt et par orange løbesokker. Hmm – ja... tak for det.

Som pilgrim har man ofte noget mere i rygsækken end sin madpakke og drikkeflaske. Personligt har jeg blandt andet for nogle måneder siden taget afsked med min mor, da hun døde i Goslar. Efterfølgende stod jeg tilbage med et hus, som skulle tømmes og da jeg begyndte at rode rundt i gamle fotos og breve, bragte det mange minder op

til overfladen. Dertil kommer, at min søster gennem længere tid har stået alene, når vores mor har haft brug for en hjælpende hånd, fordi jeg til dagligt bor i København, hvilket for min del har givet anledning til en del dårlig samvittighed. Og sidst, men ikke mindst, har coronavirus lagt sig over min lille virksomhed hjemme i København, hvor konferencer er blevet til en vare, som ikke længere kan sælges. Så alt i alt har jeg haft anledninger nok til at komme på en pilgrimsvej og få blæst hovedet lidt igennem. Få tid til at tænke på det, der var og på fremtiden og hvordan jeg egentlig dybest set har det.

Jeg havde hørt om Harzer Klosterwanderweg før, men nu var tiden kommet til at gå den. Med sine knap 100 km har den en passende længde, hvis man gerne vil væk i nogle dage. Så jeg brugte den nye gave og tog de orange pilgrimsstrømper på. De er meget orange og går helt op til knæene, så jeg overvejede et øjeblik, om jeg skulle melde mig blandt de lokale asfaltdrenge. Personligt ville jeg nok have foretrukket et par sorte strømper. Men de lange bukser dækker jo alt.

Inden man påbegynder ruten, skal man helst have købt sig Klosterwanderwegs vandringskortet (5,- €) og et pilgrimspas til stempler. Det kan erhverves i Goslar Turistinformation, på markedspladsen eller bestilles via hjemmesiden. Jeg har lagt hele turen ind i vandringsappen "Komoot". Derfra kan man nemt hente turen fra min profil (værs'god).

Vandring i Tyskland

Stempelstederne er ved de forskellige klostre undervejs og jeg stempler også mit vandringskort, det er et sjovt minde. Første stempel kan man få allerede ved kirken Neuwerk i Goslar, som også er startpunktet. Her finder man også den første englebænk. Hele vejen finder man disse englebænke, som både viser, at man stadig er på rette vej og giver mulighed for at holde en pause. Og fordi der på hver bænk er en tavle med et ordsprog, får man også et åndeligt input med på turen.

Derfra går vejen forbi Bismarck-monumentet med en fantastisk udsigt over Goslar. Hele Goslar by er verdenskulturarv og er i sig selv et besøg værd. Vejen fortsætter til Kloster Grauhof,

som også er et stempelsted. Som katolsk kirke skulle den egentlig være åben, men det er den desværre ikke. En smuk vej fører videre til Kloster Wöltingerode (stempelsted). Det er kendt for de likører, som produceres her. Men klosterhaven med de gamle krydderier synes jeg personligt er mere spændende. Det absolutte highlight er

dog klosterkirken, som er åben og ganske imponerende. Giver man sig selv lov, kan man blive meget grebet af kirkerummet. Der ligger også en skulptur af den døde Kristus. I middelalderen brugte man disse skulpturer til at minde os om den lidelse, Kristus tog på sig for vores skyld. Her tændte jeg et lys, inden jeg fortsatte på vejen.

I restauranten Klosterkrug blev jeg straks mindet om, at jeg skulle have mundbind på for at komme ind. Så jeg måtte af med rygsækken, have mundbind på og rygsækken på igen. Nu kunne jeg få lov til at gå de 15 m ind i restaurant til mit bord – hvor mundbindet kom af igen. Vi har jo alle for længst lært, at det ikke er alle virus-regler, som er logiske og her i mit tyske fædreland, hvor man i langt højere grad end i kongeriget Danmark går op i "Ordnung muss sein", bliver reglerne nøje overholdt. Men jeg blev belønnet med virkelig god mad og øl fra et mikrobryggeri.

Efter maden gik det op for mig, at jeg for længst havde glemt, at jeg stadig løb rundt med de orange pilgrimsstrømper. Jeg havde gået langt, uden at de på nogen måde havde generet mig. De hverken gled ned i vandrestøvlerne eller føltes ubehagelige. Faktisk var de en virkelig god hjælp på den lange gåtur. Nå – nu gik det videre langs floden Oker og det blev en romantisk tur forbi syngende fugle, der havde lagt op til koncert. Som pilgrim er man på en anderledes måde modtagelig for indtryk som lyd, dufte og farver, synes jeg. Et kort stykke efter Wiedelah kommer der et lidt kedeligere stykke vej, hvor man dog stadig har udkig på "Harz Mountains", som danner kulissen i det fjerne. Ved "Brücke der Einheit" bliver man konfronteret med mange

ting samtidig. I dag er det grænsen mellem delstaterne Niedersachsen og Sachsen-Anhalt. I 1989 faldt jerntæppet og på dette sted finder man en tavle, som stadig viser den østtyske grænsebevogtning. Men der er også en blomstermark til bier og en englebænk, hvor der passende står: "Gud, giv mig mod til at bygge broer. Giv mig modet til at tage det første skridt".

Nu kunne jeg efterhånden begynde at mærke de km, jeg havde gået i løbet af dagen. Turen gik videre i genfor-

eningens historie, fordi vejen nu går langs den gamle grænsevej. Jeg fulgte den indtil Eckertal, hvor grænsen også blev åbnet i 1989 og et monument minder en om den begivenhed. Efter godt 30 km stoppede dagens etape her. Da pilgrimsstrømperne kom af, bemærkede jeg, at jeg ikke havde noget eksem på benene, som jeg ellers nogle gange har fået af andre vandre sokker. Så selvom de er orange, blev sokkerne godkendt af mig – til mig. Og selvfølgelig fortsætter jeg mit liv som pilgrim (også på Harzer Klosterwanderweg).

Her er et godt tilbud til dig:

Hvis du er nyt medlem i Foreningen af Danske Santiagopilgrimme, kunne du måske godt tænke dig at læse tidligere udgaver af Pilgrimmen?

Nogle af de seneste blade er endnu ikke tilgængelige online, men her er en unik mulighed for at købe de trykte udgaver af bladene, der er udkommet fra marts 2019 til og med marts 2020 (nr. **36**, **37** og **38**), i alt tre udgaver.

Det er også en oplagt gaveidé til en god vandreven, eller hvis du vil formidle glæderne ved vandring til nogen, der ikke kender vores forening.

Alle tre blade for 100 kr. inkl. porto!!!

Tilbuddet gælder så længe lager haves!

Skriv til sekretariat@santiagopilgrimme.dk
hvis du kunne tænke dig at købe disse blade.

Kunsten at gå sig selv i møde

Af Viola Ellehammer Dasseville

Poetiske refleksioner. At drage ud for at finde hjem

Solen og skyggen

Det er varmt. Sprinklere pulserer på marken, rytmisk sender de dråber ud, vander den tørre jord. Det er dag 20 og jeg er på vej over Mesetaen i det Nordlige Spanien på Camino Frances. Min skygge ligger langstrakt foran mig i det hårde formiddagslys. Min skygge – min faste companion. Solen bager, og der er ikke meget plads til tanker. En fod foran den anden. Et skridt, og et til, bærer mig fremad. Mod havet ved 'verdens ende'. Mod mig selv.

Be prepared to be unprepared

Forinden min vandring bestræbte jeg mig på at forberede mig på at være uforberedt:

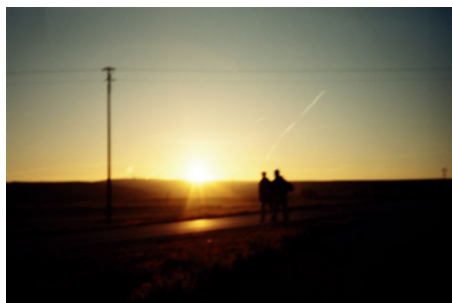
Da jeg besluttede mig for at gå, stod det mig klart, at min telefon – og alt det, den rummer af muligheder, forbindelser og forpligtelser – skulle blive hjemme.

Jeg ville på en analog vandring og være med hvem jeg er, når jeg bare er, hvor jeg fysisk er. Møde dem, der krydser min vej og lade dem gå igen, når vores veje igen skilles. Invitere eventyret ind. Ikke have en løsning, et svar, en plan, men at møde op i St. Jean Pied de Port, rede til at være uforberedt.

Camino Frances

Camino Frances omtales ofte som 'Caminoen' og den er bestemt sin egen. For mig var mødet med mennesker 'from many walks of life' noget af det, der farvede min (indre) rejse mest. Det siges på Caminoen, at "The way will not give you what you want, but what you need". Jeg blev overrasket og i den grad beriget.

A poem on pilgrims

We are like ants
walking in the same direction
We are like donkeys
stubbornly searching to reach the end
We are like cats
trusting our right to be
We are like ladybugs
gladly marching into the day
We are like snails
carrying our earthly goods on our backs
We are like birds
singing our own song
We are like monkeys
picking and fixing each others feet
We are like chameleons
wearing the same colours
We are like lions
relaxing with the pack
We are like camels
carrying water supplies
We are like meer cats
excited looking into the horizon

We are like wolfs
hunting answers on our own
We are like skunks
comfortable with the odour
We are like storks
travelling many miles
We are like caterpillars
just about to transform
We are like cocks
rising with the sun
We are like moles
finding our way through the dark
We are like whales
calling out a prayer to the big unknown
We are all pilgrims
in search of something our hearts ache
for and spirits long for
Existences neatly knit together
as a part of a greater world

Fri til at leve

På toppen af et bjerg ved indgangen til Galicien går en snørklet sti op, op, op. Støvet farver mine bukser støvblå, i stærk kontrast til den kornblå himmel over mig. I et knæk på stien længere fremme står en sten. Det er ikke den første sten af sin slags, og jeg tager den som en invitation til at stoppe op og få vejret. På stenen er et navn og to årstal. En ung mand, konkluderer jeg. Oven over står "The boat is safer anchored at the port; but that's not the aim of boats" (Paulo Coelho). En sær blanding

af sørgmodighed og livsvilje rammer mig. Han drog ud og vendte aldrig hjem. Jeg læser ordene igen, årstallet, hans navn. Hans familie satte ham fri. Fri til at leve, og ultimativt også fri til at dø. Hvilke ord at blive vinket farvel med. Efter en tid fortsætter jeg fremad, messende "Remember the aim of boats, Remember the aim of boats..."

The body, the mind, the spirit (and the whole)

Camino Frances er i flere sammenhæng opdelt i tre etaper. Tre dele, med tre forskellige funktioner;

Pyrenæerne og den første del symboliserer 'the body'. Den fysiske tilvænning til livet som pilgrim. Vabler, ømme knæ, kravlen op og ned af køjesenge, nogen der snorker. At lære sin krop at kende, og at vænne sig til andres.

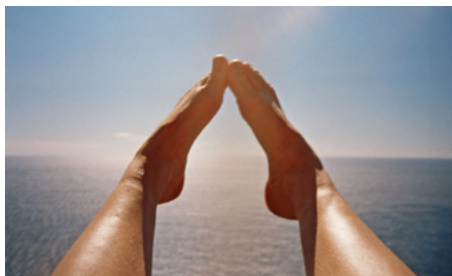
Herefter Mesetaen omhandlende 'the mind'. Nu er kroppen vant til at gå, har fundet sit tempo. Det flade landskab indbyder til at vende tankerne indad og reflektere.

Så igennem et bjerglandskab og ind i det frodige Galicien og den tredje del, 'The Spirit'. Kroppen er med og tanker er tænkt. Det storslåede landskab inviterer perspektiv – og accept af det som er – ind. Sjælen taler mellem alt det grønne, inden de sidste skridt tages ind i Santiago.

Den allersidste bid, strækket fra Santiago til Finisterre (verdens ende), døbte jeg 'The Whole'. Det handlede om integration – og var for mig en landing, for at blive klar til at træde ud af pilgrimslivet og ind i det liv, der lå efter Caminoen.

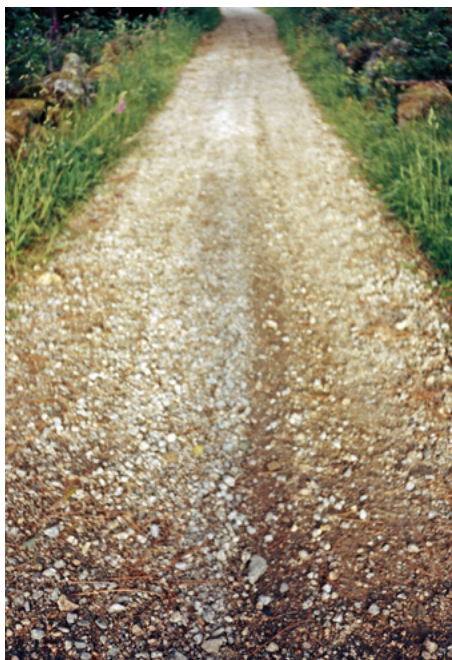

Skyggen og havet

Jeg er alene på stien. På vej fra Santiago mod Finisterre. Det er min sidste dags vandring.

Stien ligger højt, der er grønt omkring mig, skyer driver forbi. Det er ikke helt til at skelne, om skyer er skyer, eller om havet har iklædt sig samme klæder. Jeg kigger længselsfuldt ud i horisonten. Det er seks uger siden jeg sidst har set havet. Vi er blevet venner på denne vandring mod vest – min skygge og jeg. Om morgenen leder den vej og sidst på eftermiddagen er det mig, der hiver

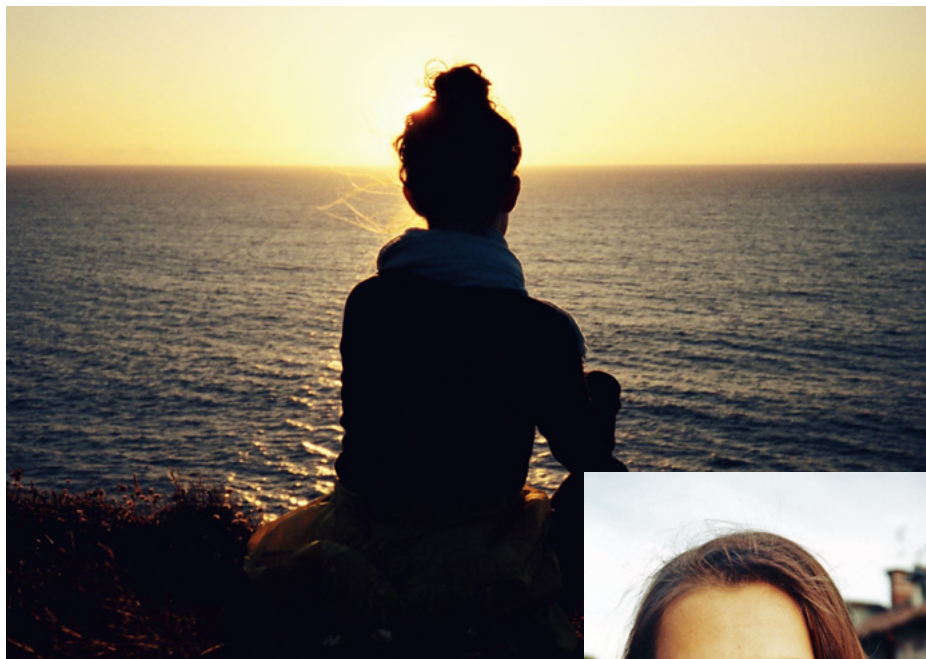
den med. Luften er frisk og tankerne i mit indre bevæger sig i et roligt tempo. Snart er jeg fremme. En fod foran den anden, et skridt – og så et til. Der er en dyb meningsfuldhed i at gå. En befriende enkelthed i livet, når man kun skal være der, hvor man er. Lige så stille bryder solen frem. Jeg stopper op og oplever skiftet i sind, skiftet i lys. Der kom solen. Med den min skygge. Og dér var havet.

Kunsten at gå sig selv i møde

Mit ønske var at gå mig selv i møde.

Dage følte jeg mig faret vild: jeg for vild på vejen, i kontakten til andre mennesker, i hvad jeg ville, i hvem jeg er. Og så – som solen der 'pludseligt' bryder gennem skyerne – kom klarhed igen. For mig var Camioen et laboratorium, hvor jeg øvede mig i at fare vild – og finde hjem. Gang på gang. Jeg nød at have tid til kontinuerligt at gå mig selv i møde.

Hvor er 'Caminoen' egentlig?

Er den at gå tværs over Nordspanien, eller er det den, vi alle fortsætter på, når vi sætter fod på vores egne veje? Tør vi invitere magien ind. Se invitationen i det 'Vejen' bringer. Vi kan kun blive beriget.

The aim of...

Solen er en orange kugle, hængende over vandet, lavt. Blæsten leger med mit hår, og bølger brydes på stenene under mig. Jeg er fremme, og der er besynderligt tomt i mit indre.

Jeg lader mine tanker vandre på bølgerne i det fjerne. "Remember the aim of boats" siger en stemme sagte.

Min pilgrimsvandring ad Camino Sanabrés i 2019

Af Flemming Borch

Lidt historie: Camino Sanabrés var en naturlig del af Camino Mozárabe, der blev benyttet af pilgrimme, der kom fra det sydøstlige af den spanske halvø. Pilgrimme, der kom via den romerske vej (Via de la Plata) fra Sevilla eller Cadiz benyttede ligeledes denne direkte vej til Santiago de Compostela.

Lidt udenfor Granja de Moreruela ligger et historisk kloster, der blev opført på initiativ af kejser Alfonso VII og givet til Cistercienserordenen. På min pilgrimsvandring ad Via de la Plata i 2018 blev jeg meget optaget af historien om romernes vej. Da jeg dengang nåede Granja de Moreruela og skulle vælge, vandrede jeg videre til Astorga, men lovede dog mig selv, at jeg på et andet tidspunkt skulle vandre ad Camino Sanabrés.

Kastrup – Granja de Moreruela
I foråret 2019 gik turen mod Granja de Moreruela efter en længere bustur og problemer med de spanske bustider. Fra Zamora fik jeg overtalt bussen til at gøre en afstikker, dog ikke uden et møde med det spanske temperament; men pludselig stod jeg foran kirken i Granja de Moreruela og dermed skillevæjen, hvor jeg tidligere var gået til højre, men nu skulle til venstre. Dog skulle natten klares, hvilket blev gjort hos *La Casa del Tio Quico* i samme værelse, som jeg benyttede sidste gang.

Granja de Moreruela – Tabara, ca. 25 km

Det var ret nemt at finde ud af byen og det var en god følelse at komme ud

og få lungerne gennemluftet. Vejen op til broen over Rio Esla var bare derudaf, men vel ovre den smukke bro får pilgrimmen to muligheder: 1. Den korte langs den til tider befærdede vej eller 2. Den smukke langs floden et par km ud i roughen, altså det er til tider klatring op og ned. Præmien ved at jeg valgte nr. 2 var en fantastisk udsigt tilbage til broen og ned over floden. Denne morgen fik jeg hilst på fugle og krybdyr, der som jeg nød denne skønne morgen.

En del kilometer gennem olivenplanter til vejen fører hen til Faramontanas de Tabara små 18 km fremme. Herfra var der ingen skygge i det åbne landskab. Et sted på vejen advarede en lokal ældre herre os om en slange, der lå og nød livet midt på stien.

Endelig fremme i Tabara, hvor kirken er et godt landemærke. Her skal vi lige af caminoen op til byen, hvor Albergue

El Roble tager godt imod med svalende øl, 'peregrino menu' og en rar køje for natten.

Tabara – Santa Marta de Tera, ca. 22 km

Lå vågen fra kl. 5, så da andre begyndte at røre på sig, var det op og ud. Aftenens pilgrimsmenu var ikke noget at skrive hjem om, men yoghurtdesserten var dagens morgenmad, dog måtte kaffen vente ca. 15 km.

Det var en kølig og flot morgen og en flot solopgang bag de små bjerge. Sporet var ændret på grund af det nye AVE spor (hurtigtog). Det bølgende landskab

gik stødt og roligt op over passet med de nye oliventræer. Endelig morgenkaffe hos Café la Mona i Villanueva de Las Peras. Lidt uhyggeligt hang der udenfor en punker oppe i en lygtepæl. Ved nærmere øjesyn var det dog en dukke – men alligevel.

Min guidebog fortalte, at der var uenighed i byen om, hvilken vej man skulle ud. Det gav lidt debat ved morgenkaffen, men alle kom dog videre. Resten af dagen gik på asfalt, så jeg blev lidt fanget af 'fartblindhed' for hastigheden i de ca. 28 grader. Næde Santa Croya de Tera, en lille fin by med flot torv, flere legepladser og pæne parker; men ingen mennesker var at se. Desværre er Albergue Casa Anita lukket permanent. Lige over broen til højre ligger kirken med sit fine Albergue de Peregrinos lige om hjørnet. Fik fundet en køje og nåede lige til sidste halvdel af messen i kirken. Denne kirke har den ældste figur af en

pilgrim ved bagindgangen til kirken. Aftensmaden blev indtaget på byens eneste restaurant, Venta Medivo, hvor en energisk ejer styrede tingene med højt humør og hyggede om gæsterne.

Santa Marta de Tera – Villar de Farfón, ca. 21 km

Dagen var på flere måder op ad bakke. Om det skyldes aftenens salat eller rødvin, skal jeg lade være usagt. Der var intet tilbud om kaffe, så tidligt var det bare derud ad med en halvtør bolle og frisk vand. Der var dog udsigt til kaffe ca. 11 km fremme.

Vejen gik langs Rio Tera og gennem et smukt landskab og noget skov, kun afbrudt af et par småbyer. Kom ind i Calazadilla de Tera og så frem til kaffe, men ak – lukket. Frem med guiden, der så lovede kaffe et par km fremme i Ollerros de Tera. Lukket – så nu kun et par flasker vand og en dåse tun, som jeg nød i skyggen fra en lukket kloster. Næste sted med mulighed for kaffe var ca. 8 km længere ude. Her lovede guiden kaffe, te og en snak og det lød jo ganske godt. Albergue de Peregrinos Rehoboth hedder stedet. Det viste sig dog at ændre min dag ret totalt, så da jeg ankom, valgte jeg at overnatte her, selvom klokken kun var ca. 13. Det var et lille sted til fire gæster og meget hyggeligt, historien kan du læse på deres website. Det var en missionærfamilie og snakken gik hen på religion hvor vi fik udvekslet meninger. En god hjemmelavet middag lavet kun til mig, tidlig i køjen efter aftenkaffen i den kølige aften.

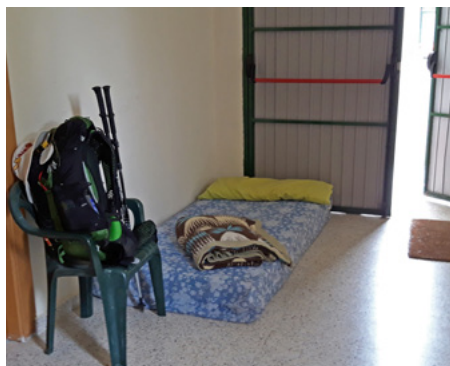
Villar de Farfón – Asturianos, ca. 33 km

Og ja – denne morgen var der dejlig morgenkaffe og skønne kiks, kunne ikke lade være med at tage et par stykker i

lommen til mine pauser i dette smukke landskab med alting i blomst. Op mod Rionegro del Puente ca. 6 km, der havde både bar og café. Desværre fortalte de mig, at hotellet med café var lukket og at de selv ikke var åbnet endnu. Om de kunne lave en kop kaffe til mig? – nix. Frem mod Mombuey, hvor jeg kunne overnatte i et lille albergue. Byen mindede om en rigtig 'hillbilly by', noget nedslidt, bortset fra kirken, der i øvrigt havde et udsigtstårn. Alberguet ligger lige over for kirken og naboen udleverer nøglen. Nok det værste albergue, jeg har set, det var bare ikke et sted at overnatte. Så det var mod Asturianos ca. 16 km fremme. Vi nærmede os Galicien og dermed bjergene. En skøn, men trættende tur gennem flere småbyer, der bærer præg af både forfald og nybyggeri. Endelig nåede jeg Asturianos med alberguet 5-600 m oppe i en sportshal. Omlædningsrummet var udstyret med 16 køjer og resten måtte ligge på gulvet. Jeg fik anvist en madras på gulvet mellem toilet og udgangsporten. Et par rødvinsshot og så i køjen i håb om en lang nats søvn.

Asturianos – Puebla de Sanabria, ca. 18 km inkl. de-tour

Av av av ååh. Sådan var det at stå op efter en nat på en gennembanket madras,

ikke sagen. Mange var meget tidligt ude – måske weekendvandrere?

Dagen bar præg af gummiben og ondt i ryggen, så det var lidt svært at nyde naturen. Selvfølgelig overså jeg en afmærkning, der gav en de-tour på et par km. Skyerne kom rullende ind over bjergene og tankerne gik naturligt på "Back home again" med John Denver. "There's a storm across the valley, clouds are rolling in...". Alberguet lå lige ved indgangen til byen – optaget. En god tanke til booking.com, hvor jeg fandt logi, så jeg så frem til et rart bad og en dejlig seng efter gårdsdagens køje.

Puebla de Sanabria – Lubián, ca. 30 km

Morgenen bød på temperaturer nær frysepunktet ved 6.30-tiden. Det var jo søndag og derfor var alt lukket, så morgenmaden bestod af kold latte og en banan. Ned fra den gamle by og ud på caminoen. Godt at se, at caminoen vil have pilgrimme væk fra vejen, selvom det koster flere kilometer.

Følger man imidlertid asfalten, får man 'banket' nogle km af. På en bar ved vejsiden i Requejo de Sanabria fik jeg tidlig morgenkaffe. Og så var det op ad bakke de næste 6-7 km. Lyder ikke af meget, men op, op og atter op er ikke lykken. Da jeg endelig nåede Alto de Pandomelo, var præmien der også med den lille bar, hvor alle 'camino-barcrawlere' møder hinanden. Herfra gik det med de-tour på grund af AVE banen, men pilgrimmene vises ned gennem et flot landskab.

Et ikke særlig hyggeligt albergue ligger lige inden for i byen. Det var også noget overfyldt, så videre mod Bar Javi, der anviste et godt værelse og Menu del Dia.

Lubián – La Gudiña, ca. 24 km

I dag var kaffen klar kl. 7, hvorefter vejen gik op mod porten til Galicien. Først ned gennem de gamle gader i Lubián med de faldefærdige huse, ned mod Ermita Santuario de la Tuiza, et smukt kloster midt i skoven (lige op ad A-52). Så gik det opad, hvor stien opdeles med

rislende vand på vej ned. På toppen stiger man så officielt ind i Galicien gennem porten.

Efter sigende skulle området være fyldt med hekse – gode eller onde. En ting, de lokale tror og mener. En fantastisk bølgende natur, som man kun kan forelske sig i. Undervejs bød en pilgrim på nybrygget kaffe, som vi nød mellem store klipper med udsigt til græssende kreaturer. Guidebogen fortalte, at det gik nedad efter O Pereiro og O Cañizo, der ligner byer i forfald og efter de store veje leder trafikken udenom byen. I La Gudiña, der er koncentreret omkring hovedgaden, tjekkede jeg ind på det første herberg.

La Gudiña – Campobecerros, ca. 20 km

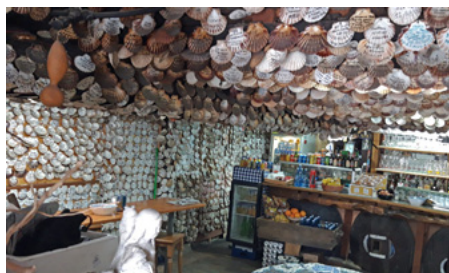
I dag gives pilgrimmen to muligheder – via Verín eller via Campobecerros. Det er den sidste, der er mest anvendt og også den, der fremgår af diverse guides. Tidligt oppe og ned på caféen til en god morgenkaffe. Også her blev pilgrimmen vist væk fra landevejen og trafikken. Gennem flere småbyer gik det op mod højderne til en udsigt, der er så overvældende, at man taber vejret. Heroppefra ser man ca. 100 m nede Campobecerros ligge tæt op ad AVE sporet. Inde i byen mødtes flere pilgrimme til en kølig pause i en lille familiebar,

hvorefter jeg fandt Albergue da Risario og var heldig at finde en underkøje. På byens café spiste jeg med to australiere og en amerikaner.

Campobecerros – Vilar do Barrio, ca. 35 km

Dagen i dag skulle være dagen, hvor bjerget fik fat i mig – på den kedelige måde; men det vidste jeg ikke endnu. Alle var tidligt oppe og ude på denne smukke forårsdag. Guiden lovede os op på højderne igen i dag med mulighed for at se den fantastiske natur samt den nye AVE.

Herefter gik et sloop ca. 7 km i det bølgende landskab. I en lille by havde beboerne arrangeret kaffe/te, vand, kiks og frugt til pilgrimmen mod donation. To pilgrimme, en munk og en ælde amerikaner dukkede op, så vi nød en hyggestund, før vi fortsatte hver for sig. Egentlig havde jeg tænkt at overnatte i Laza; men klokken var kun 11, så jeg besluttede at fortsætte de næste 12 km til Alberguería. Umiddelbart efter Tamicelas begyndte den kraftige stigning ad stenede stier i et område, der blot blev stejlere. Jeg indhentede den gamle amerikaner, der led lige som jeg. Hans eneste ord var "Not fun, not fun" for hvert skridt han tog. Vi vidste dog begge, at præmien lå deroppe og vi sled. Undervejs trådte jeg forkert et par gange, AV-AV; men vi nåede da op.

En lille gruppe pilgrimme samledes hos Café El Rincón del Peregrino, hvor vi fik frokost og smagte hans ostetallerken. Caféen havde vægge og lofter tapetseret med muslingeskaller og vi blev opfordret til at skrive vores navn på en. Værten kunne oplyse os om, at alberguet var lukket, fordi ejeren ikke havde betalt en gæld. Ikke særlig godt, for det kostede os ca. 8 km til Vilar de Barrio. På vej ned ad bjerget snublede jeg endnu en gang. Og nu gjorde det bare rigtig ondt. Så de sidste 5 km måtte jeg støtte mig til mine stave. Da jeg nåede alberguet,

var min eneste tanke 'Dette her er ikke godt'. Jeg måtte på skadestuen i Ourense næste dag. Her sagde lægen, at det var en kraftig forvridning/forstuvning og min pilgrimsvandring var slut for denne gang. Så det var øv øv og tre gange øv. En taxa op til banegården og toget til Santiago de Compostella og fly hjem til Kastrup. Trist, trist. Der manglede kun 146 km.

Ourense – Cea, ca. 21 km

Efter restitutionen gik det igen ad Camino Sanabrés i eftersommeren. Overnattede på Albergue Grelo Hostel lige ved stationen med alle de støjende natter.

Ourense ligger i dalen ved floden Miño, derfor går caminoen op og op stort set hele dagen. Umiddelbart efter broen over Miño skal pilgrimmen vælge den højre rute, hvor stigningen er kraftigere end den venstre, hvor stigningen er mere blød. Jeg valgte den venstre, der løber op under den nye højbro og den gamle jernbane. Efter et par kilometer går ruten ind i skoven,

hvor jeg desværre blev generet af mange småfluer. Ude af skoven igen på toppen gik caminoen gennem det skønne bakkede landskab og småbyer.

Da tiden var til kaffe, rendte jeg ind i en lille landsby, hvor Cécar havde et lille skønt sted, Casa Cécar, hvor pilgrimme kunne finde hvile. Cécar serverede dejlig hjemmebrygget, koldt øl og fortalte historier (jeg forstod ikke alle) og viste billeder af tidligere besøgende. Jeg måtte også skrive i gæstebogen, hvor jeg så flere danske navne. Ligeledes tager han fotos af alle og lægger dem på sin PC, der kører slideshow. Jeg så flere af mine pilgrimsvenner. Dejligt med dette sted, der giver en god oplevelse.

Besøgte også et lille sted ved Ponte Mandras, hvor jeg var ved at blive adopteret af en hjemløs, meget kærlig hund. Jeg fik dog talt mig ud af dette. Fremme i Cea, der efter sigende skulle være kendt for sine bagerier, oprindeligt 50, nu dog kun 17. Efter at have fundet en køje hos Albergue de Peregrinos de Cea måtte jeg rundt og lede; men fandt dog intet bageri. Derimod fandt jeg et lille sted på byens torv med en god menu.

Cea – Castor-Dozòn, ca. 21 km

Blev vækket af naboen, der pakkede sin egen og konens rygsæk om flere gange. Og selvfølgelig var alt pakket i 'Nettoposer'. I dag skulle der vælges mellem to ruter, den venstre gik direkte mod Castor-Dozòn og den højre gik via Monasterio de Santa Maria de Oseira, som jeg valgte og som er den originale pilgrimsvej. På vejen nød jeg at se solen stige op over bjergene. I Pielas lå en bar for pilgrimme, et godt pausemål på vejen til klosteret. Monasterio de Santa Maria de Oseira er bygget i det 12. århundrede af 'Cistercian

Order of French Monks', der i 1835 blev ekskluderet. Nu er det beboet af Trap-pists-munke (Strickt reform – nåede ikke rundvisningen).

Efter en tidlig frokost gik det med klatring op mod toppen over store sten og gennem løst grus. På toppen åbenbares endnu engang det smukke landskab, der var badet i sol. Gennem småbyer på kodrivende stier. Reddede en lille 'tøse-pigekalv', der var blevet bange for en løs hund. Med min truende vandrestav fik jeg dem skilt og mor og kalv fandt sammen igen.

Ned langs motorvejen og frem mod Castro-Dozòn og det relativt nye Albergue de Peregrinos. Da stedet ikke har morgenmad, skal der købes ind. Så efter jeg var installeret i min køje, var det ud for at proviantere. Fandt ud af, at Bar Castro har en lille købmand i barens baglokale.

Castro-Duzon til Silleda, ca. 28 km

Vi vågnede til en svær morgentåge, der begrænsede udsigten til et par hundrede meter.

Flere pilgrimme var på vej 'den modsatte vej' for at finde caminoen, der løb sideløbende med vejen. Ved at undgå 'den bo-

taniske vej' kunne jeg 'banke kilometer af'. Og så længe jeg have min pandelygte på rødt, var der intet problem.

Ruten gik gennem flere små samfund, hvoraf nogle intet navn havde, samt både motorvej og togbane. Det var svælende at komme ind i skoven med dens morgenstilhed, kun afbrudt af en hund en gang imellem. I og omkring Estación de Lalin kunne man se, hvordan den nye AVE påvirker området.

Videre mod A Laxe og Albergue de Peregrinos de A Laxe, der egentlig var dagens mål. Jeg var lidt spændt på alberguet, for stedet er, hvor Camino Sanabrés og Camino de Invierno mødes og følges til Santiago. Der var frokost-lukket, så der stod vi ca. 10 pilgrimme... På den stedlige bar blev der fyldt op og diskuteret, hvad man skulle – på italiensk. Heldigvis kunne en lidt engelsk og fortalte, at de var sure og alle gik videre de ca. 10 km til næste sted.

Det efterfølgende landskab ændrede sig langsomt fra skove til mere landbrug med de åbne vidder frem mod Silleda og mit lille hostel Albergua Turistico Silleda, hvor jeg fik anvist eget værelse. Efter aftensmad hos et lille nydeligt sted var det tidligt i køjen.

Silleda – Ponte Ulla, ca. 20 km

Som dagen før løb caminoen parallelt med hovedvejen for at lede pilgrimme væk fra trafikken. Men det var ret indlysende at vandre der med den røde pandelampe tændt. Mere og mere ændres naturen frem mod landbrugsland, også med svin og kvæg. Men der var jo smukke bjerge her i Galicien. I dag var jeg totalt alene på caminoen, så der blev sunget, diskuteret og sendt kærlige tanker til dem, jeg holder af. Efter et par timers vandring nåede jeg Bandeira og så var det tid til formiddagskaffe på en fortorvscafé i denne meget forfaldne by, hvor der køres vildt stærkt. Guiden anbefaler kraftigt, at man benytter et af de to fodgængerfelter i byen. Efter Dornelas gik det kraftigt nedad mod Rio Ulla med Mirador do Alto do Castro på toppen af det hele. Nedgangen blev stejlere, jo nærmere Rio Ulla vejen gik, et sted hvor man tydeligt kan høre, at knæene skrider efter pause. Endelig nåede jeg ned til broen over Rio Ulla og op til Pension O Cruzeiro da Ulla. Fik anvist eget værelse og fandt baren med en dejlig kølig øl efter en relativ hård dag. Havde hørt om væg-

malerier under broen og det måtte lige ses. Aftenen afsluttedes med noget idræt på tv på værelset. Underligt, at Santiago de Compostela ligge blot ca. 20 km fremme og i morgen er jeg der igen.

Ponte Ulla – Santiago de Compostela ca. 20 km

Dagen, hvor jeg når Santiago de Compostela er altid meget speciel. En hel speciel forventningsfølelse, som om katedralen venter på mig. Også i dag løber caminoen parallelt med landevejen og jeg benyttede da også at få 'banket et par km af. De første 4 km var nok de værste, til vi kom til kirken, hvor vejen planede lidt. Her stod to skønne kvinder, som om de ventede på mig, med hovedet lidt på skrå.

Men jeg måtte jo videre... Området lignede egentlig et festivalområde. Den lille by Susana (navnet mere romantisk end byen, der er et resultat af motorvejen). Videre gennem private vinsteder og bølgende landskab. Ved et meget specielt hus fik jeg en god pause og fik taget et billede af dette hus. Efter et par km kunne jeg se katedralens tårne i baggrunden og jeg overraskes hver gang.

Altid en overraskende oplevelse at komme fra freden og ind i dette myremylder af mennesker. Jeg synes altid, det er som at komme til en helt anden verden. Som det første fandt jeg pilgrimskontoret og

fik uden ventetid stemplet i mit credential. Jeg skulle jo ikke have compostela. Fandt mit lille sted hos La Titta, hvor jeg plejer at bo. Gik til katedralen, hvor jeg fik lov at gå til et sidekapel, hvor jeg fandt verden igen.

Aftenen gik med at se på mennesker. Der var en del optræden omkring katedralen. Og det meste var sjovt. Min aften sluttede med at mødes med den ensomme pilgrim, der ses om aftenen ved katedralen. Historien går på, at han mødte en rigtig sød kvinde-pilgrim undervejs og at de i forelskelsens navn enedes om at mødes ved katedralen. Hun dukkede desværre aldrig op; men han leder stadig efter sin kærlighed hver eneste nat i Santiago.

Helgendage og hellige år

Helgendage

En helgens helgendag er sædvanligvis datoen, hvor han/hun døde, idet denne dato anses for at være helgenens fødsel og indgang til det evige liv.

Der er dog rigtig mange helgener, hvis eksakte dødsdag ikke kendes, og så har gamle beretninger, formodninger, myter eller andet, ja måske tilfældigheder, gjort en bestemt dato til netop den helgens dag.

Sankt Jakobs helgendag

Sankt Jakob er Spaniens skytshelgen.

Hans helgendag er den 25. juli, og netop derfor fejres dagen også som Galiciens nationaldag. Overalt er der fester og processioner, men især i regionens hovedstad, Santiago de Compostela. Der kommer rigtig mange tilrejsende, som ønsker at tage del i festlighederne.

I mange opslagsværker er det oplyst, at Sankt Jakob blev henrettet i år 44. Næste oplysning er, at hans helgendato er den 25. juli, og så er det nærliggende at antage, at det også er hans dødsdag. Men tidligere medlem af bestyrelsen, William Arentved, skrev en meget interessant artikel i Pilgrimmen nr. 14 fra januar 2008, hvor han gav detaljerede oplysninger – både om Sankt Jakobs rigtige dødsdag – og om, hvorfor hans helgendato blev en anden. Samtidig redegjorde William for årsagen til, at vi i Europa og den kristne verden skiftede fra Den Julianske Kalender til Den Gregorianske. Hele artiklen kan findes i arkivet på foreningens hjemmeside, men her citeres et afsnit fra Williams artikel.

Af Codex Calixtinus fremgår det, at apostelen Jakob blev henrettet i Jerusalem den 25. marts, og at Jakob efter sin underfulde sejlads fra Jaffa til Iria Flavia

Af Niels Henrik Lieberkind

blev overført til Santiago den 25. juli, samt at han først blev gravsat den 30. december, da sarkofagen var færdig. Dødsdagen, den 25. marts lå tæt på påske og faldt sammen med Mariæ Bebudelsesdag – 9 måneder før jul – og var derfor ikke velegnet som helgendag. Derfor valgte man transitionsdagen, den 25. juli, som Sankt Jakobs helgendag.

Vi ved, at kong Herodes Agrippa I lod Jakob henrette med sværd i tiden under jødernes usyrede brøds fest, sandsynligvis år 44. Det står nemlig i Apostlenes Gerninger kapitel 12, vers 2 og 3. De usyrede brøds fest er en del af den jødiske pesach, som tidsmæssigt falder nogenlunde sammen med den kristne påske.

Iflg. Katolsk Leksikon er Sankt Jakobs festdag som nævnt den 25. juli, og det er ikke kun i Den Romersk Katolske liturgiske kalender, at denne dato er tilegnet Sankt Jakob. Det gælder også for anglikanske, luteranske og en del andre protestantiske kirker.

Men i den liturgiske kalender for Den Ortodokse, altså østromerske, Kirke og de andre kirkesamfund, der stadig følger den Julianske Kalender – f.eks. Den Russiske Kirke – fejres Sankt Jakob den 30. april, hvilket i vor kalender er omkring den 13. maj.

For mig at se passer det tidspunkt bedre med kilderne, men det får nok hverken de vestlige kirkesamfund eller Spanien – endsige Galicien – til så meget som at tænke på at flytte Sankt Jakobs Dag til en anden dato. Og da ingen har faste beviser, kan den ene dato jo være lige så god som den anden. Det symbolske ændres der jo ikke ved.

Helligt år – jubelår

Det er helligt år, når Sankt Jakobs Dag, den 25. juli, falder på en søndag.

Ofte ses året nævnt som Jacobeo, som er castillansk/spansk, eller som Xacobeo, galicisk.

Nogle kilder nævner, at det første hellige år var i 1122. Ifølge en bulle udstedt af pave Alexander III i 1179 fremgår det, at Pave Calixtus II i 1122 erklærede syndsforladelse til alle pilgrimme, som ankom til Sankt Jakobs Grav.

Andre kilder nævner, at det var kardinal Lope de Mendoza, ærkebiskop af Toledo, der indledte det første hellige år i 1428 eller 1434.

I et århundrede er der 14 hellige år, idet 25. juli forekommer med et interval på 6, 5, 6 og 11 år. Disse intervaller gælder dog ikke altid, men i den tid vi har nu, nemlig fra 1909 til år 2094, passer det. Meget unge læsere, som måtte opleve tiden efter 2094, skal ikke vente 11, men kun 6 år, før næste hellige år indtræffer i 2100.

Helt ekstraordinært kan paven erklære andre år for hellige. Det skete for året 2016, idet pave Franz udråbte dette år til at være Det Hellige Barmhjertigheds År, og at alle hellige døre skulle åbnes, altså også den i katedralen i Santiago de Compostela. Således fik pilgrimmene i den lange elleveårsperiode en uventet mulighed for at valfarte gennem døren. I Henrik Tarps og Rikke Ærtebjergs artikler i forrige nummer af Pilgrimmen, vil man kunne læse om begivenheder og oplevelser i forbindelse med hellige år. Så jeg vil blot tilføje, at ud over, at Den Hellige Dør er åben, symboliseres året også på anden måde. Hele året vil en konstant lysende lanterne kunne ses i et af katedralens tårne, og det store røgelseskar, Botafumeiroen, vil svinge under samtlige messer, så ingen pilgrim vil

blive 'snydt' for oplevelsen, hvilket man ellers kan komme ud for i andre år. Også det spanske postvæsen fejrer sædvanligvis året med at udgive en frimærkeserie, der relaterer til Sankt Jakob. Af og til hører man, at pilgrimmene i de hellige år på pilgrimskontoret får et specielt compostela – certifikatet, der anerkender modtageren som pilgrim. Det har jeg ikke oplevet, hverken i 2004 eller 2010. Blot blev der i de sædvanlige compostelaer tilføjet Annus Sanctus.

På grund af, at det i år er helligt år, er der planlagt en lang række ekstra og særlige begivenheder, som det også er sket i de foregående hellige år. Man forventer, at der kommer væsentligt flere til Santiago end normalt – såvel pilgrimme som turister. Ikke kun i tiden op til og under Sankt Jakobs Dag, men hele året. Om det vil gå som forventet, kan ingen i skrivende stund forudsige, idet det jo afhænger af, hvordan situationen med Covid-19 forløber.

Sidste nyt

Efter åbningen af Den Hellige Dør annoncerede nuncioen - den pavelige udsending - at Det Hellige År på grund af pandemi-eevil være forlænget til og med år 2022 Santiagos ærkebiskop, Julián Barrio, udtrykte sin taknemmelighed over, at endnu flere pilgrimme dermed vil få mulighed for at gå gennem Den Hellige dør.

Via Podiensis, del I

Af Michael Junker

Uddrag fra den daglige opdatering af familie og venner på pilgrimstur fra Le Puy en Velay til Saint Jean Pied de Port i Frankrig. Turen på ca. 750 km blev gået i september/oktober 2020 og bød på så forskelligartet vejrlig som en hedebløge, der blev afløst af orkanvarsel og til slut to ugers regn og rusk.

Jeg har aldrig vandret længere strækninger og taler slet ikke fransk, så hvorfor pludselig denne tur? Forhistorien er, at jeg tilfældigt læste en artikel om pilgrimsvandring, hvilket fik mig til at tænke: "hoy, det der lyder da interessant!" En artikel førte til flere og snart formede der sig en drøm om, at jeg selv en dag skulle gå turen. Mit daværende arbejde levnede ikke mulighed for fem ugers sammenhængende frihed, men da jeg så pludselig mistede samme gode arbejde, var jeg ikke et øjeblik i tvivl; jeg skulle gå 'Camino Francés'!

Der blev lånt bøger, købt udstyr og lavet forberedelser til turen, men lige inden afgang blev al indrejse til Spanien dog frarådet grundet forhøjede smittetal (Covid-19). Der måtte hurtigt findes et alternativ af nogenlunde samme længde og beskaffenhed, dvs. historiske islæt og gode naturoplevelser og meget gerne en del af Pilgrimsruten. Jeg fik forbindelse til Thomas Andersen, der i 2019 selv gik fra Randers til Santiago og han anbefalede mig Le Puy-ruten – og så var den historie ikke længere; afsted til Frankrig.

* Så kom jeg endelig i gang med 'Camino Le Puy' eller 'Via Podiensis', som den også kaldes.

Dagen startede ganske højtideligt med en messe i domkirken kl. 7, der blev efterfulgt af velsignelse af dagens pilgrimme. Foruden præstens opmuntrende ord fik vi både kors og plakette samt et håndskrevet stykke papir med kirkens anbefalinger med på vejen. Med sådan en bagage og det nye pilgrimspas i lommen, kan det da kun blive en god tur!

Når man ankommer til domkirken om morgenen, er der adgang gennem sidedøren til venstre for alteret (Pilgrimsdøren), men når dagens pilgrimme alle er blevet velsignet, bliver hovedporten, der befinder sig i gulvet foran alteret, åbnet, og vi ledes ned af den store trappe og ud gennem byen. Her følger man muslingeskallerne i messing, støbt ind i fortovet, indtil den

'almindelige' GR-markering i form af en hvid og en rød streg, tager over i udkanten af byen.

Udstyr og indkvartering har ændret sig til det bedre gennem tiden, ligesom landskabet uværgerligt bærer præg af den tid, man befinder sig i, men vi bevæger os fremdeles fremad til fods og bærer selv vores få ejendele på ryggen. Ruten er i store træk stadig den, der er brugt siden middelalderen, bjergene man krydser er de samme, ja selv domkirken, som man nu forlader, har en historie, der går lige så langt tilbage. Mens jeg begiver mig på vej ned af trapperne, er jeg således blevet en del af en 1000 år gammel og stadig levende pilgrimstradition – og det forpligter.

* Jeg kan godt lide at komme tidligt op om morgenen, og var ude af døren før de sidste kom ned til morgenbordet. Nu går jeg så helt alene og nyder solopgangen og min nye tilværelse som pilgrim. Dagens etape starter med at gå gennem et stort skovområde, der henligger i en velsignet stilhed og ro. Det føles fantastisk bare at gå og være

en del af tilværelsen uden at skulle nå noget bestemt; vandringen som målet i sig selv – og ikke hvornår jeg kommer frem. Dagens endestation er bare et måltid mad og en seng for natten, i morgen er det et nyt sted.

* Turens mest 'røde' strækning med 400 meters stigning de første 3,7 km. Slet ikke så slemt som jeg havde frygtet, men ok; jeg kunne da omvendt godt mærke, at både jeg selv og min rygsæk med fordel kunne være adskillige kilo lettere... og måske, for mit vedkommende, i lidt bedre form. Kroppens evne til at klare dagens strabadser er pludselig meget vigtig, noget jeg er begyndt at være anderledes opmærksom på. Den er efterhånden ved at vænne sig til belastningen, kroppen, og jeg lærer samtidig både sko og rygsæk bedre at kende, så der bliver brugt mindre energi på at justere snørebånd og remme.

* Løse køer, der går på græs i skoven, holder mig med selskab. Fra stien ser jeg en krumbøjlet 'gammelfar' i laset tøj, der med hyrdestav driver en lille flok får på græs, der hvor ingen andre gør krav på det. Kunne ikke få mig til at tage et billede af hans fattigdom. Der er i det hele taget forholdsvis fattigt, hvor jeg går; langt fra storbyen, penge og udvikling.

Et smukt og lidt øde landskab, hvor selv landsbyerne ser ud som om de var 2-300 år gamle. Alt er bygget i grå granit og træ; det er sjældent at se et hus, der er under 100 år gammelt. De lokale forklarer, at der grundet affolkning altid er meget billige huse at få, så ingen bygger nyt. Byggestil og materialer minder mig om det nordlige Skotland.

* Udstyret fungerer som forventet godt, men jeg er kraftigt i gang med at reducere på vægten, så for hver dag der går bliver der smidt (forhåbentlig) unødigt grej væk eller efterladt til de næste, værtsfamilien el. lign. Der er f.eks. talt og skrevet en del om kulden i bjergene, så jeg medbragte et par lange underbukser. Jeg har dog lige passeret de højeste steder på ruten, og klarer mig fint i tynde vandrebukser ved morgens 6 °C, så ud med det gamle og alligevel udtjente undertøj. Solcreme, læbepromenade og sovebriller har jeg heller aldrig brugt, så jeg håber andre får glæde af det også.

Mine Haglöfs vandresko (A/B) virker fint trods begrænset ankelstøtte og forholdsvis fleksible såler. De er heldigvis både lettere og mindre varme end tilsvarende støvler ville have været, hvilket er en fordel her og nu i varmen. Der er også langt flere jævne skovstier og småveje, end der er teknisk svært klippeterræn, så de burde kunne række til mit brug, også fremover.

* Formentlig det mest spektakulære stykke på hele turen; en meget øde hedestrækning næsten uden beboelse og mennesker. Der er store områder uden skygge, kun nogle få lave træer og buske. Afsvedet græs, lyng og tørt kvas, klippestykker og sten i alverdens størrelser, grus og støv. Man kunne optage en middelalderfilm her uden at flytte en sten.

* Afsvedet, goldt og tomt landskab så langt øjet rækker, kun afbrudt af langhornet kvæg, der leder efter lidt tørt græs at gumle på, et gammelt dige og en stenbro over et vadested, der kunne have ligget der, før Kristus blev født.

... og så vores Camino selvfølgelig, der her er blevet til en støvet sti, der snor sig gennem landskabet som den har gjort i mere end tusinde år. Man er ikke den første, der har stridt sig gennem dette landskab med oppakning på nakken; svedig, træt og støvet. Man bliver heller ikke den sidste; kikker man

sig over skulderen på en bakketop, ser man allerede den næste pilgrim eller to på vej op ad stien; svedige, trætte og støvede. Der er ingen skygge at finde og uanset hvor meget jeg drikker, er tørsten der stadigvæk. Det får alt for hurtigt ende med de to små flasker lunkent vand på sådan en dag, hvor den har været oppe at toppe ved 36°C.

Der er selvfølgelig ingen, der dør af tørst på turen, men jeg mødte nu alligevel nogle stykker, der så ud til at ville betale godt for en kold øl og lidt skygge. Godt at have noget at se frem til ved turens afslutning.

* Op og afsted ved solopgang. Desværre fik jeg ikke meget søvn i nat på min 8-mands stue, da der blev snorket noget så forfærdeligt. Den værste lå selv med høreværn! Dagens etape tog mig via store åbne områder og kreaturindhegninger hen over Monts d'Aubrac, der blev passeret i 1324 meter som det sidste høje punkt på turen. Derefter gik det igen nedad mod alt det grønne. Svært

fremkommeligt og stenet stykke de sidste 3-4 km. Fødderne er fulde af vabler, så det var lidt træls, da vi skulle balancere fra sten til sten med rygsækken på – det føltes pludselig, som om det var et meget langt stykke. Har soleksem på benene, og hoved og arme er vist også ved at have fået sol nok nu, så træernes skygge på den sidste del bekom mig særdeles vel.

* Der er meget grønnere og mere skyggefuldt her i lavlandet, og naturen føles pludselig langt mindre barsk. Selv luften har ændret sig; mere 'fyldig' (fugtig) og solen brænder ikke slet så hårdt, uanset at temperaturen de facto er steget nogle grader. Laveste temperatur i nat var 16 grader og i forgårs var vi nede på 6 grader, da vi stod op – en forskel, der kan mærkes.

* I går, da jeg var kommet frem, havde spist frokost og skrevet dagens opdatering, kom en af de andre pilgrimme hen og sagde hej. Han havde hørt om et lille vandfald, der skulle befinde sig i nærheden; om ikke jeg var frisk på en udflugt? Vandfaldet viste sig nu at være godt 3 km væk, så vi var godt svedige, da vi endelig kom frem og stod og sukkede efter alt det kølige vand, der bare strømmede ud over kanten. Nu havde vi jo omvendt terrænskoene på, så vi kravlede resolut ned og smed tøjet i en slags halvgrotte bag vandfaldet, og hoppede derefter ud under 'Den store Bruser'. Vi måtte holde os fra midten, der strømmede vandet alligevel for kraftigt, men sjovt var det nu – og dejligt forfriskende med det fine 10-12 grader kolde bjergvand. Der var vist nogle turister, der fik sig et par uventede feriebilleder.

Turen tilbage til byen, med fugtigt tøj og våde fødder, virkede pludselig knap så sjov. Vi havde nok brugt den sidste energi på at fjolle rundt i vandfaldet og på turen op igen fra grotten. Mørket var også så småt på vej, men... ”– når nøden er størst...”, som den gamle sang går, så holdt der heldigvis en kassevogn parkeret på P-pladsen 400 meter fra vandfaldet. - 'S'il vous plait'??? - oh, hvor ku' vi da se sølle ud alle tre!

Minsandten om ikke de kære mennesker rykkede rundt på deres habengut og indvilligede i at køre os ind til byen – og endda via det hegn, hvor tredjemanden, som vi havde fået fat på via sms, havde smidt sin rygsæk. Ægteparret i bilen viste sig at være professionelle musikere på vej hjem fra turné i Sydfrankrig. Tredjemanden er musiker fra Irland, og han gik rundt med sin guitar på ryggen (– den var ikke røget med i hegnet, hvilket fortæller noget om prioriteterne), så der var hurtig forbindelse og fælles interesse for folkemusikken.

Vi blev sat af foran byens middelalderkirke og kom i den forbindelse til at tale om stenkirker og deres fine akustik. 10 minutter senere var kassevognen parkeret og vi gik ind i den mørke kirke, hvor der kun brændte et par stearinlys foran Jomfru Maria.

Kvinden begyndte stille at synge og manden faldt i med sin dybe klangfulde bas – og hvor kunne de altså synge smukt!!! Jeg fik fuldstændig gåsehud, da vi sammen gik langsomt op gennem den mørke kirke, mens de sang en smuk middelaldervise. Den oplevelse vil for altid stå som noget unikt, især da de bagefter, stående med hinanden i hænderne i stearinlysets skær, sang 'Pilgrimsangen' fra 1100-tallet for os på det originale sprog. Manden hentede et gammelt nordisk strengeinstrument og gav et par numre, mens hun sang til. Sikke en pragtfuld intens stemning og en højst mindeværdig aften.

* Havde egentlig besluttet mig for en kort gåtur i dag; det trængte fusserne til! Det blev vist også lidt sent i går. Hovedet var temmelig tungt af varmen i

nat – eller hvad det nu skyldes?! Måske det havde været en god idé at ringe rundt og bestille overnatning i forvejen, nu da jeg ikke gad vandre så langt, men der synes jo at være mange pladser i byen. Da jeg nåede frem og ringede rundt, viste det sig at tre herberg allerede var fyldte og to andre valgte jeg fra pga. prisen. Ved resten blev der enten ikke svaret eller også var der er alen lang telefonbesked på fransk, som jeg ikke forstod. Så var der kun en ting tilbage at gøre; på med rygsækken og videre! Det blev til en flot 2,5 times tur langs floden og op og ned over den næste 'bakke'. Jeg kunne for øvrigt straks genkende byen, da jeg kom frem, for her var jeg nemlig også forbi på motorcykel med en sød pige og et lille telt bagpå – for snart mange år siden. Teltet holdt nu ikke så længe, men pigen har jeg da endnu...

* Jeg kom atter afsted uden at have booket noget for natten, så i Estaing forsøgte jeg at booke en seng i næste by: Optaget!

– Hmm, så den næste by igen: Alt optaget!

En fransk pilgrim hjalp mig, og et af de steder vi forsøgte os (ligeledes optaget),

kunne fortælle om et spændende sted uden for ruten. Det vil sige, det 350 år gamle hus ligger faktisk på den oprindelige pilgrimsrute, der bare her er blevet ændret lidt.

Jeg fandt stedet og blev budt varmt velkommen af værten. Jeg var husets eneste pilgrim lige da, så jeg fortjente et stort enkeltværelse med eget bad, mente ejeren. Det sagde jeg nu ikke nej tak til, ubeskeden som jeg er, for luksus og forkælelse har jeg aldrig haft besvær med at vænne mig til.

Glæder mig til i aften, for værten var allerede godt i gang med aftensmaden, da jeg ankom ved 15:30-tiden, og duften fejlede bestemt ikke noget. Vi fordrev ventetiden med et glas rødvin ... eller to... og en snak om verdens store og små spørgsmål.

* Startede dagen helt alene på GR06, der er en mindre benyttet, men absolut lige så naturskøn rute. Dejlig morgen; jeg nyder som altid at være helt alene i skoven.

Jeg ville gerne overnatte i Conques' berømte kloster i nat, men fandt i løbet af morgenen ud af, at alt (selvfølgelig) allerede var booket. De oplyste dog, at der altid er en stue med syv senge reserveret til 'værdigt trængende pilgrimme'; senge der ikke kan bookes i forvejen, men fungerer efter 'først til mølle' princippet. Ergo var det bare med at komme ud over stepperne – undskyld; bjergene! De 27 kilometer frem til klosteret blev klarert på knap 5 timer trods 30°C og vindstille. Jeg fik min seng, og havde en spændende eftermiddag og aften i den historisk interessante bjergby, helt domineret af den kæmpestore kirke og tilhørende munkeorden.

Ordenen har ingen problemer med at rekruttere nye medlemmer, og de munke jeg talte med virkede både tilfredse og i harmoni med tilværelsen. På mit spørgsmål om, hvordan det føltes at være munk i dagens Frankrig, sammenlignede en af dem livet i klosteret med mit liv som pilgrim:

- Ingen af os ejer mere end et par sæt tøj og nogle få essentielle ejendele
- Vi vandrer begge alene, men gør det alligevel sammen med mange andre
- Vi har et overordnet mål, men det er vejen dertil, der er den vigtigste

Munkene var som nævnt lette at snakke med og fulde af sjov og humor. Som i morges, da en af pigerne spurgte abbeden vedrørende ruten over bjerget; han forklarede ganske detaljeret om dens forløb og fortalte hende, at hun på toppen ville komme til et lille kapel. Når det lykkedes at komme derop, skulle hun bare ringe med kapellets lille klokke, så skulle han nok svare hende med kirkens store klokker!!!

Det var for øvrigt en meget smuk, men som beskrevet lidt stejl tur, vi kom ud på i morgendisken. Hun ringede skam også med klokken i kapellet, men de kunne nok alligevel ikke høre det nede i dalen, for de store kirkeklokker forblev tavse...!

* Op kl. 05:30 og hurtigt afsted pga. varmen, der trætter meget midt på dagen. Vi har haft 30-32°C i flere dage med 36°C på toppen. En af de franske pilgrimme skulle efter sigende være besvimeret med hedeslag.

Det blev for øvrigt en rimelig begivenhedsløs tur med mere asfalt og mindre natursti end tidligere, hvilket desværre er noget, jeg skal til at indstille mig på nu; den mest spektakulære og naturskønne del af ruten er ved at være ovre, når vi kommer ned i lavlandet.

* Figeac er i feriestemning!

Der er en masse arrangementer i den flotte og spændende gamle by, der også huser flere Michelin-restauranter. Byen syder af liv, der er levende musik ude på torve og gader og inde i barerne, boder med madvarer af snart en hver art rundt omkring og jeg var på ikke

mindre end tre forskellige markeder; skøn stemning! Alle museer er gratis i denne weekend og der er forskellige udstillinger med gammelt håndværk, glaspustere, mosaikkunst, træskærer og meget andet – sikke et leben.

Jeg sendte tre pilgrimme hjem i går aftes med god mad og vin samt efterfølgende bluesmusik i en meget alternativ 'kollektiv-bar', hvor man bare skulle betale, hvad man kunne og synes; det blev igen både sjovt og sent, inden jeg kom i seng.

* Skønt med en fridag, det er først i løbet af dagen, at det rigtig er gået op for mig, hvor godt det egentlig er! Bookede et hotelværelse ved floden med dejligt karbad og udsigt over byen. Sikken en luksus pludselig at være alene i et stort værelse og med et dejligt badeværelse til egen disposition. Disse linjer skrives, siddende i solen på et lille torv med et godt glas vin. Her lige spist en stor portion grillstegt lam med frisk salat og flutes, så både mave og sanser er godt mætte – hvem kan egentlig bede om så meget mere på sådan en dejlig (fri-)dag.

(...fortsættes i næste nummer)

Frans og Clara

af Lene Højholt

Anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Alene ved sit udseende imponerer bogen - den er stor! Og indholdet er stort, alene af den grund, at Lene Højholt har brugt mange måneder på at indsamle og gennemlæse alt det stof, hun har kunnet finde om Frans af Assisi og Clara af Assisi. Men den er også stor, fordi det lyser ud af bogen, at det er en, der har sat sig grundigt ind i stoffet. Derudover har Lene Højholt præsteret at opdele materialet, så det er let at gå til, logisk og med masser af referencer til de kilder, hun har brugt.

Hun formår at gøre stoffet levende, på trods af omfanget, og præsterer både at have det overordnede perspektiv på historierne om de to berømt heder, og at gå i detaljen, både med deres hverdagsliv hver for sig og enkelte gange sammen, og de forskellige fortællinger, der har kendetegnet deres respektive liv, anskuelser og helgenstatus.

Specielt har jeg været optaget af fortællingerne om Clara og det valg, hun traf, da hun frasagde sig alt jordisk gods og formue. Hun præsterede endvidere at få paven til at acceptere, at hun ikke ville modtage land, gods eller værdier, men ville have lov til at leve hele sit liv i yderste fattigdom. Der er ingen tvivl om, at Clara har været omgivet af respekt af både sine samtidige og de, der har berettet om

hende til de kilder, Lene Højholt har anvendt.

Den samme respekt og beundring ligger til grund for de mange kilder, der i detaljer har beskrevet Frans af Assisis liv, både før han frasagde sig alt jordisk gods og det liv, han valgte i yderste fattigdom. Virkelig grundig og spændende bog.

Mine vandringer med Jomfru Maria

af Marianne Nielsen

Anmeldt af Hanna Vestenaa

Bogen Mine vandringer med Jomfru Maria beskriver en helt anden måde at pilgrimsvandre på. Forfatteren beskriver en vandring foretaget i flere tempi gennem Italien, Grækenland og Tyrkiet. Vandringen er i Jomfru Marias fodspor og med et stærk mål om at have kontakt til Jomfru Maria og lytte til, hvad hun har at sige til forfatteren.

Forfatteren beskriver meget tydeligt denne indre rejse, hvor hun oplever klare vejledninger både til den mere praktiske vandring, men også i forhold til forfatterens liv og livsopfattelse. Der er mange eksempler på, hvordan denne kontakt er levende og betydningsfuld for forfatteren.

Bogen beskriver også de mange praktiske ting i en vandring på stier, som ikke er tydelig afmærkede og mange former for overnatning. Vandringen kombineres med bus og taxa, hvor det ikke er muligt at vandre. Det er udfordrende at læse, hvordan forfatteren tør overgive sig til at vandre uden det sikkerhedsnet med en tydelig afmærket rute og GPS indtegnet rute. Forfatteren tager et tydeligt valg om at være tilstede i vandringen og derfor benyttes mobiltelefonen kun til at holde styr på fx ugedage.

Overnatningerne er udfordrende, da intet er bestilt på forhånd og ofte soves i

det fri under et træ, i et forladt hus eller lignende, også selvom der er vilde hunde mm.

Bogen er velskrevet, men ind i mellem for detaljeret, fx beskrives tidspunkt for flyafgange og lidt for ofte, hvad måltiderne består af.

Bogens største udfordring for mig har været den helt enkle vandringsform alene gennem uvejsomme områder, og den gode hjælp af lokale beboere, men også beskrivelsen af den indre rejse, som er tydelig beskrevet.

Saltstien

af Raynor Winn

Anmeldt af Rikke Ærtebjerg

I England findes der en vandrerrute, der hedder Sydvestkyststien, der strækker sig over 1.014 km mellem Minehead i Wales og Poole i England. Den kaldes Saltstien og går over strande og bjerge, langs stejle klinter og gennem duftende skove.

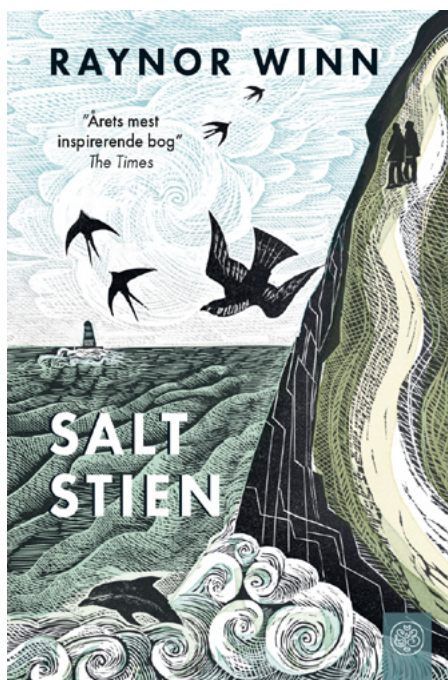
Raynor og hendes mand Moth oplever inden for få uger både at miste deres hjem gennem 32 år og få besked om, at Moth er døds syg. Idéen om at vandre på Saltstien kommer som en pludselig indskydelse, men som hjemløse begiver de sig ud på vandring med kun det mest nødvendige i rygsækken. Deres udfordringer kommer både af manglende træning, manglende forberedelse og uhensigtsmæssige valg vedr. udstyr.

I England taler man ikke om hjemløshed, de fleste mener, at det er selvforskyldt og at det kun er narkomaner og alkoholikere, der er hjemløse. Derfor oplever Raynor og Moth ofte, at folk både fysisk og i overført betydning tager afstand fra dem, hvis de fortæller ærligt, at de er hjemløse, så det holder de op med. De fortæller i stedet, at de bare har valgt at gå og se, hvor langt de kan klare det og får respekt og mange rosende ord med på vejen på den baggrund.

Vandring kan føre til mange ting, det kan styrke båndet mellem mennesker, klare tanker og give næring til drømme, der efterfølgende føres ud i livet. Dette oplever Raynor og Moth også på deres vandring. På begge vandringer oplever de også, at Moth får det bedre

ved vandringen, mens han ved hårdt fysisk arbejde fik det dårligere.

Det er en inspirerende beretning og bogen giver en virkelig god indføring i ruten og de strabadser, man skal være forberedt på, hvis man skulle have fået lyst til at prøve kræfter med Saltstien. Vi kan alle drømme om alternative vandrerruter og håbe på, at det på et tidspunkt igen bliver muligt at rejse ud i verden og vandre, hvor vi har lyst. Og så er dette forslag slet ikke så dårligt.

Vandrerne

af Lenette Tvernø

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Elin, der er omkring 50 år, tager efter sin mors død og en pludselig indskydelse på en længere rygsækrejse alene til Peru, hvor hun ud over at opleve det magiske land og dets landskaber, mennesker og seværdigheder også genoplever øjeblikke fra sit tidligere liv og finder den vej, hun vil gå.

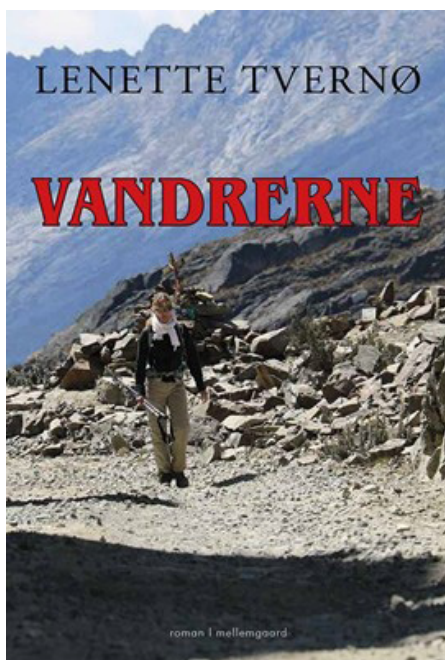
Bogen fangede mig øjeblikkeligt. Ikke kun fordi den var om en rejse til Peru, hvor jeg selv har vandret, men også fordi forfatteren evner at skifte mellem fortid og nutid på en måde, der hænger sammen med historien og omgivelserne. Små ting bringer minder, som udfoldes og sættes i perspektiv, samtidig med at hun fortæller om oplevelser undervejs, der forstærker den indre rejse, hun også er på.

Ved gennemlæsningen af bogen mindedes jeg mange af de samme steder, jeg rejste til: Lima. Puerto Maldonado. Cusco. Machu Picchu. Aguas Calientes. Puno. Uros-øerne. Islas Amantani og Taquile. Min rejse skabte også grobund for udvikling, selvom årsagerne til mine overvejelser ikke var så graverende og undergravende som hendes.

Mange gange undervejs tænkte jeg, at det var et mirakel, at denne gæve kvinde ikke var gået under tidligt i sit liv, men selve den fysiske rejse viste også, at der inden under den usikre og frygtsomme kvinde gemte sig en styrke, som på rejsen øgedes og gav mod til at kaste skyggerne af sig og beslutte, at livet er værd at leve, at hun

er værd at elske og at der er tid endnu til begge dele. Mange gange tænkte jeg på en strofe fra en Alberte-sang: 'Så er det nok fordi, at nogen engang har elsket dig et godt stykke hen ad vejen'. Elin finder ud af, at hun har været elsket. Af mange. Og at det, at hun ikke har været elsket af den, der skulle elske hende mest, ikke skal betyde, at livet ikke er værd at leve.

Af en rejsebog at være er det en glimrende skildring af landet, menneskene, maden og oplevelserne krydret med den indre rejse, der kan opstå, når man sætter sig selv i spil og vover at gøre noget, man egentlig ikke tror, at man tør.

Den Danske Klosterrute, bind 10

af Gunnar Kasper Hansen

anmeldt af Rikke Ærtebjerg

Det 10. og sidste bind af guidebøgerne om Den Danske Klosterrute, skrevet af Gunnar Kasper Hansen, er udkommet og den er en komplet guide til de næsten 300 km fra Aalborg til Frederikshavn. (I Pilgrimmen nr. 13 anmeldte vi bind 2). Ruten går gennem stærkt kuperede morænelandskaber, herunder de store skovarealer på Jyske Ås, gennem flade strækninger af hævet havbund og gennem nogle af de store plantager, som omkring år 1900 blev anlagt for at hæmme sandflugten langs Vestkysten og giver således mulighed for nogle enestående naturoplevelser. Den går forbi klostrene Oxholm, Borglum, Vrejlev og Søby, som alle er interessante, både fordi de er enestående bygningsværker og fordi de rummer et væld af interessante detaljer, som f.eks. kalkmalerier, særpræget og enestående kirkeinventar og nutidig kirkekunst.

Den Danske Klosterrute er en vandre-rute gennem hele Danmark for pilgrimsvandrere og alle, som interesserer sig for kirke, kunst, historie og natur. Den samlede rute er på ca. 2.300 km og forbinder ca. 50 af de steder, hvor der blev bygget klostre i middelalderen.

Serien dækker nu hele ruten fra Helsingør til Frederikshavn. Jens Kristian Krarup har skrevet de seks og Gunnar Kasper Hansen de fire. Der er lagt et meget stort arbejde fra begge forfattere side i at berette om ruten og bøgerne indeholder mange fine detaljer om landskaber, bygninger, klostre, kirker

og andet undervejs. Bøgerne indeholder omhyggelige rutebeskrivelser, detaljerede kort, fortegnelser over overnattings-, spise- og indkøbssteder samt andre praktiske oplysninger og generel baggrundsstof.

Bøgerne dækker nu følgende etaper:
 Bind 1 – Fra Helsingør til Slangerup
 Bind 2 – Fra Slangerup til Roskilde
 Bind 3 – Fra Roskilde til Slagelse
 Bind 4 – Fra Slagelse til Vordingborg
 Bind 5 – Lolland–Falster
 Bind 6 – Sydfyn – med Langeland, Tåsinge, Thurø og Ærø
 Bind 7 – Gennem Sønderjylland til Ribe
 Bind 8 – Fra Ribe til Viborg
 Bind 9 – Fra Viborg til Aalborg – herunder Birgittaruten
 Bind 10 – Fra Aalborg til Frederikshavn

Velkommen til Årsmøde i Slagelse lørdag den 30. oktober 2021

**Vi mødes i Antvorskov Kirke
Agersøvej 86B - 4200 Slagelse**

Program for dagen:

Kl. 11.00-12.00

Ankomst og indtjekning + sandwichbolle m. vand/øl. (betaling for dette)

Kl. 12.00

Generalforsamlingen starter. Se dagsorden på hjemmesiden.

Vi skal synge sammen, ledet af organist Henrik Kristensen

Efter generalforsamlingen:

Kaffepause – ”genbrugsshoppen” vil være åben.

Medbring endelig pilgrimsudstyr du vil sælge, så andre kan få glæde af det, du ikke mere bruger.

Causeri om camino-oplevelser på godt og ondt.

Kl. 17.00 Afslutning

Tilmelding: via hjemmesiden senest 3. oktober. Deltagelse i selve generalforsamlingen er gratis. Dog opkræves et deltagergebyr for forplejning, som bedes indbetalt ved tilmeldingen. Beløbet kr. 200 indbetales til foreningens bankkonto: 5069 1332063 eller via MobilePay nr.: 77429

Bestyrelsen har besluttet at afvikle dette årsmøde som en hyggelig eftermiddag med et enkelt traktement (vand, øl, lækker sandwich bolle, kaffe, te, frugt og kage). Der bliver god mulighed for at hilse på pilgrimsvenner.

Transport: Kommer I med toget, kører bus nr. 407 R fra stationen til Antvorskov Kirke på 20 minutter og det tager ca. 10 min at vandre fra stationen.

Yderligere oplysninger: Hanna Vestenaa
mail: hvestenaa@gmail.com, telefon: 51 64 69 56

KLAR TIL CAMINO

Vejen til målet kan være lang og hård, men det rette udstyr gør altid turen sjovere. I Spejder Sport ved vi alt om, hvilket grej der får dig i mål og står klar til at hjælpe dig med din Camino.

Husk rabatten!

Som medlem af Danske Santiago-pilgrimme kan du handle alle ikke-nedsatte varer med 10% rabat. Brug fordelskoden **santiago16** i webshop eller vis denne annonce i din nærmeste Spejder Sport.

MAMMUT NOVA
& MERCURY
MID LTH
1.399,-

BLACK
DIAMOND
DISTANCE FLZ
Z 105-125
1.099,-

BUFF CAMINO
149,-

BERGANS
HELIUM 40
1.499,-

SPEJDER SPORT

Udstyr til eventyr